משנה · אחרונים · עיקר תוספות יום טוב · סדר מועד

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה

משולם בן יואל כץ, רבי יום טוב ליפמן הלר הלוי

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

עיקר תוספות יום טוב על משנה סוכה

משולם בן יואל כץ, רבי יום טוב ליפמן הלר הלוי

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/עיקר-תוספות-יום-טוב-על-משנה-סוכה/
הקובץ נוצר ב־18 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
משנה א 4
משנה ב 4
משנה ג 4
משנה ד 5
משנה ה 5
משנה ו 5
משנה ז 6
משנה ח 6
משנה י 7
משנה יא 7
פרק ב 7
משנה א 7
משנה ב 8
משנה ג 8
משנה ד 8
משנה ה 9
משנה ו 9
משנה ז 9
משנה ח 10
משנה ט 10
פרק ג 11
משנה א 11
משנה ב 12
משנה ג 12
משנה ד 12
משנה ה 13
משנה ו 13
משנה ז 14
משנה ח 14
משנה ט 14
משנה י 15
משנה יא 15
משנה יב 16
משנה יג 16
משנה יד 16
משנה טו 16
פרק ד 16
משנה ב 16
משנה ג 17
משנה ד 17
משנה ה 18
משנה ו 18
משנה ז 19
משנה ח 19
משנה ט 19
משנה י 19
פרק ה 20
משנה א 20
משנה ב 20
משנה ג 20
משנה ד 20
משנה ה 21
משנה ו 22
משנה ז 22
משנה ח 22

פרק א

משנה א

א וּלְמַעְלָה מֵעֶשְׂרִים אֵין אָדָם עוֹשֶׂה כוּ', שֶׁצָּרִיךְ לַעֲשׂוֹת יְתֵדוֹתֶיהָ וּמְחִצּוֹתֶיהָ קְבוּעִין. וְלֹא קָפִיד בְּבִנְיָן קְבוּעַ שֶׁלֹּא לַעֲשׂוֹתוֹ אֲפִלּוּ לְמַטָּה מֵעֶשְׂרִים, אֶלָּא בְּשִׁעוּר שֶׁאִפְשָׁר שֶׁיַּעֲשֶׂה בּוֹ דִּירַת עֲרַאי תַּלְיָא מִלְּתָא. הָרַ"ן:

ב **פְּסוּלָה**. בַּגְּמָרָא פָּרֵיךְ מַאי שְׁנָא דִּבְמָבוֹי רֵישׁ עֵרוּבִין תְּנֵי בִּכְהַאי גַּוְנָא דְּהָכָא וּתְנַן יְמַעֵט, וּמַאי שְׁנָא דְּהָכָא תְּנֵי פְּסוּלָה, וּמְשָׁנֵי סֵכָּה דְּאוֹרַיְתָא תְּנֵי פְּסוּלָה דְּכָל כַּמָּה דְּלֹא מִתַּקְּנָה הִיא פְּסוּלָה, מִימוֹת מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם שֶׁנִּתַּן מִדָּתוֹ. אֲבָל מָבוֹי דְּרַבָּנָן, וְעַכְשָׁיו מַתְחִיל לְהֵרָאוֹת שִׁעוּרוֹ, מַאי פְּסוּלוּת שַׁיָּךְ לְמֵימַר, הִלְכָךְ תְּנֵי יְמַעֵט. רַשְׁ"י. וְעַיֵּן בְּתוֹסָפוֹת. אִי נַמִּי סֵכָּה נְפִישֵׁי מִילֵי כוּ', עַיֵּן גְּמָרָא:

ג הִלְכָךְ אֲפִלּוּ הִיא גְּבוֹהָה מֵעֶשְׂרָה אֶלָּא שֶׁהוּצִין יוֹרְדִין לְתוֹךְ עֲשָׂרָה, אַף עַל גַּב דְּחַמָּתָן שֶׁל הַהוּצִין מְרֻבֶּה מִצִּלָּתָן וְאֵימָא דִּלֹּא לְמֵעוּטֵי, קָא מַשְׁמַע לָן דְּמִשּׁוּם דִּירָה סְרוּחָה פְּסוּלָה, כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא בַּדַּף ד'. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

ד וְגַבֵּי פֵּס אַרְבָּעָה לֹא כְּתַב הָרַ"ב צוּרַת הַפֶּתַח. וְאֶפְשָׁר דְּסוֹבֵר דִּכְשֶׁעוֹשֶׂה בַּפֵּס אַרְבָּעָה וּמַשֶּׁהוּ לֹא בָּעִינַן צוּרַת הַפֶּתַח, הוֹאִיל וְיֵשׁ בּוֹ הֶכְשֵׁר סֵכָּה כְּשֶׁאַתָּה מַעֲמִידוֹ בְּפָחוֹת מִשִּׁלְשָׁה. וְיֵשׁ מַחֲלֹקֶת הַפּוֹסְקִים בָּזֶה:

ה פֵּרֵשׁ הָרֹא"שׁ זַ"ל מַטְבֵּעַ נְחשֶׁת, וְרָחָב יוֹתֵר מִזּוּזָא:

ו דִּכְתִיב (דְּבָרִים טז) חַג הַסֻּכּוֹת תַּעֲשֶׂה לְךָ שִׁבְעַת יָמִים. סֵכָּה הָעֲשׂוּיָה לְשֵׁם חַג בָּעִינַן. וּבֵית הִלֵּל מְבַעְיָא לְהוּ לְעוֹשִׁין סֵכָּה בְּחֹלוֹ שֶׁל מוֹעֵד. וּבֵית שַׁמַּאי סָבְרֵי דְּאֵין עוֹשִׁין. גְּמָרָא:

משנה ב

ז **כְּאִלּוּ כוּ**'. מִבַּסֻּכַּת חָסֵר כְּתִיב, וְלֹא תַּחַת הַבַּיִת וְלֹא תַּחַת הָאִילָן בְּמַשְׁמַע. וְאִילָן דּוּמְיָא דְּבַיִת דְּצִלָּתוֹ מְרֻבֶּה כוּ' אַף אִילָן כֵּן, אֲבָל כְּשֶׁחַמָּתוֹ מְרֻבֶּה וַחֲבָטָן וְעֵרְבָן עִם הַסְּכָךְ הַכְּשֵׁר, כְּשֵׁר כְּמוֹ בַּמִּשְׁנָה ד'. גְּמָרָא:

ח **וְהַמַּחְזִיקִים פְּסוּלָה**. דִּכְתִיב בַּסֻּכֹּת תֵּשְׁבוּ, חָסֵר, לוֹמַר דִּתְרֵי סֻכּוֹת, הַיְנוּ סֵכָּה תַּחַת סֵכָּה, פְּסוּלָה. גְּמָרָא:

ט וְתַנָּא קַמָּא לְטַעֲמֵיהּ אָזֵיל, דִּסְבִירָא לֵיהּ דִּירַת עֲרַאי בָּעִינַן. וְרַבִּי יְהוּדָה לְטַעֲמֵיהּ, דִּסְבִירָא לֵיהּ דִּירַת קֶבַע בָּעִינַן. הָרַ"ן:

משנה ג

י וּלְפִי זֶה מִפְּנֵי הַחַמָּה לְהָגֵן עַל הָאָדָם מִפְּנֵי הַחַמָּה, וְלֹא דְּמִי לִלְנָאוֹתָהּ דִּכְשֵׁרָה, דְּשָׁאנֵי הָתָם דַּהֲוֵי צֹרֶךְ סֵכָּה, וּבָטֵל לְגַבָּהּ. מָרְדְּכַי:

יא כְּלוֹמַר שֶׁהַסָּדִין מֻפְרָשׂ סָמוּךְ וְדָבוּק לְתַחְתִּיהָ, וּמוֹנֵעַ בָּזֶה הָעֲלִין שֶׁלֹּא יוּכְלוּ לִפֹּל. וּלְפִי זֶה מִפְּנֵי הַחַמָּה, שֶׁמְּיַבֶּשֶׁת הַסְּכָךְ, וּמִתּוֹךְ זֶה נַעֲשֶׂה חַמָּתָהּ מְרֻבָּה. תּוֹסָפוֹת:

יב **קִינּוּף**. וַיְטוּ לְאַבְשָׁלוֹם הָאֹהֶל עַל הַגָּג (שְׁמוּאֵל ב יז) מְתֻרָגָם קִינּוֹפִין עַל אִיגָּרָא:

יג רְצוֹנוֹ לוֹמַר שֶׁהֵן גְּבוֹהִין כְּשִׁשָּׁה, וְהַיְנוּ עֲשָׂרָה טְפָחִים, וְהוּא שִׁיטַת הַפּוֹסְקִים דְּסָבְרֵי דְּלֹא חָשֵׁיב אֹהֶל לְבַטֵּל אֹהֶל הַסֻּכָּה אֶלָּא בְּגָבֹהַּ עֲשָׂרָה וְיֵשׁ לָהּ גַּג:

יד **נַקְלִיטֵי**. בַּפָּסוּק חוּר כַּרְפַּס [אֶסְתֵּר א] תַּרְגּוּם עַל דַּרְגְּשִׁין דְּנַקְלָטֵהוֹן דְּדָהֲבָא:

משנה ד

טו דְּאָמַר מַר בְּאַסְפְּךָ מִגָּרְנְךָ וּמִיקְבֶךָ, בְּפִסֹּלֶת גֹּרֶן וְיֶקֶב הַכָּתוּב מְדַבֵּר. רַשִׁ"י:

טז כָּל לְשׁוֹן חֲבָטָה שֶׁמַּבְּגִמָּרָא לְשׁוֹן הַשְׁפָּלָה, וְהַמְפֹרָשׁ חֲבָטָה תְּלִישָׁה אוֹ שְׁלִיפָה טוֹעֶה, דְּאִי מְחַבֵּר הוּא מַאי מְהַנֵּי, וְאִי תְּלֹשׁ הָא קָתָנֵי אוֹ שֶׁקָּצָצָן, מִכְּלַל דְּרֵישָׁא מְחַבְּרִין. רַשִׁ"י:

יז **כֹּל שֶׁהוּא כוּ'**. נִפְקָא לָן בְּגְמָרָא מֵהַהִוא דְּמַאְסְפְּךָ דִּלְקַמָּן בְּפֵרוּשׁ הָרַ"ב:

יח **וְאֵין כוּ'**. כְּגוֹן עוֹרוֹת בְּהֵמָה, וַאֲפִלּוּ לֹא מְקַבְּלֵי טֻמְאָה, כְּגוֹן שֶׁמְּחֻסָּרִין מְלָאכָה. רַשִׁ"י. וּבַגְּמָרָא פֵּרְשׁוּ עוֹד דְּאַף עַל גַּב שֶׁהָאָרֶץ מְגַדַּלְתָּן בְּמִרְעֶה וּפַרְנָסָה וְנִקְרָאוּ גִּדּוּלֵי הָאָרֶץ לְעִנְיַן מַעֲשֵׂר שֵׁנִי, גִּדּוּלוֹ מִן הָאָרֶץ לֹא אֶלָּא מַה שֶּׁצּוֹמֵחַ מִן הַקַּרְקַע:

יט דְּמִגַּרֶן וְלֹא גֹּרֶן עַצְמוֹ, מְיֻקָּב וְלֹא יֶקֶב עַצְמוֹ, דְּאִלּוּ גֹּרֶן קָשִׁין עִם הַתְּבוּאָה וְיֶקֶב הָאֶשְׁכּוֹלוֹת עִם הָעֲנָבִים הֲווּ לְהוּ דָּבָר הַמְקַבֵּל טֻמְאָה:

משנה ה

כ הִלְכָךְ גִּזּוּר רַבָּנָן שֶׁלֹּא יְסַכְּכֶנּוּ בַּחֲבִילִים אֲפִלּוּ שֶׁהוּא מְטִילָן לְשֵׁם סֻכַּת הֶחָג, גְּזֵרָה מִשּׁוּם חֲבִילִים דְּכָל הַשָּׁנָה דְּאִיכָּא פְּסוּלָא דְּאוֹרָיְתָא. רַשִׁ"י:

כא דְּאַף עַל גַּב דְּלֹא בָּעֵי סֻכָּה לְשֵׁם חַג כְּבֵית הִלֵּל לְעֵיל, לְשֵׁם סֻכָּה בָּעִינַן, וּלְצֵל הוּא, דְּמִקַּרְיָא סֻכָּה שֶׁסּוֹכֶכֶת מִן הַחַרֶב. רַשִׁ"י:

כב וּדְנָפְקָא לָן דְּפָנוֹת מִבַּסֻּכַּת בַּסֻּכּוֹת, מִיתּוּרָא דִּקְרָא יָלְפִינַן וְלֹא מִמַּשְׁמָעוּתָא, הִלְכָךְ תַּעֲשֶׂה בְּאָסְפְּךָ מִגָּרְנְךָ אַסְכָּכָה הוּא דְּקָאֵי. רַשִׁ"י:

משנה ו

כג שֶׁאִם הָיָה אָויר בְּמָקוֹם אֶחָד מֵהֶן לֹא מָצִי לְמֵימַר לָבוּד, חֲשִׁיבִי לְהִיוֹת דּוֹמֶה לְתִקְרָה וְגָזְרִינַן. רַשִׁ"י:

כד **נָתַן כוּ' כְּשֵׁרָה**. לְדִבְרֵי הַכֹּל. (וְסֻכָּה כְּשֵׁרָה) וּכְגוֹן דְּיָהֲבֵיהּ אֵצֶל הַדֹּפֶן, דְּסָכָךְ פָּסוּל אֵינוֹ פּוֹסֵל מִן הַצַּד אֶלָּא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת, דְּאָמְרִינַן דֹּפֶן עֲקוּמָה. רַשִׁ"י:

כה **שֶׁלֹּא יִישַׁן כו'**. לְהָכִי נָקַט שֵׁינָה, דַּאֲפִלּוּ עֲרַאי אָסוּר כו', מִשּׁוּם דְּאֵין קֶבַע לַשֵּׁינָה, שֶׁאֵין אָדָם קוֹבֵעַ עַצְמוֹ לְשֵׁינָה, שֶׁפְּעָמִים שֶׁאֵינוֹ אֶלָּא מִתְנַמְנֵם מְעַט וְדַיּוֹ בְּכָךְ. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ז

כו **שֶׁאֵין כו'**. שֶׁאִם הָיָה בָּהּ מַעֲזִיבָה לֹא הָוֵי סַגִּי בִּמְפַקְפֵּק, דְּמַעֲזִיבָה וְעָפָר סָכָךְ פָּסוּל נִינְהוּ, דְּלָאו גְּדוּלֵי קַרְקַע הֵן. הַר"ן:

כז וְדוֹמֶה לוֹ בַּמִּקְרָא (נְחֶמְיָה ג) וַיַּעַזְבוּ אֶת יְרוּשָׁלַיִם עַד הַחוֹמָה, מִלְּאוּהָ עָפָר לְהַחֲזִיק הַחוֹמָה:

כח **מְפַקְפֵּק כו'**. הָכִי קָאָמַר, אַף עַל פִּי שֶׁמְּפַקְפֵּק, אִי נוֹטֵל אַחַת מִבֵּינְתַיִם אֵין, אִי לֹא לֹא. גְּמָרָא:

כט **נוֹטֵל כו'**. שֶׁיִּטֹּל מִבֵּין כָּל שְׁנֵי נְסָרִים אֶחָד:

ל פֵּרוּשׁ שֶׁהֵן מְשֻׁלָּשָׁה עַד אַרְבָּעָה. אֶלָּא דְּמִתּוֹךְ שֶׁהַתִּקְרָה הָיְתָה עֲשׂוּיָה בָּהֶן כְּבָר, שַׁיְיכָא בָּהוּ גְּזֵרַת תִּקְרָה בַּר מִפְּסוּלֵי דְּאוֹרָיְתָא, דְּאִית בְּהוּ תַּעֲשֶׂה וְלֹא מִן הֶעָשׂוּי. וּמִיהוּ בְּמְפַקְפֵּק אוֹ נוֹטֵל אַחַת מִבֵּינְתַיִם בְּחַד מֵהָנֵי סַגִּי לְבֵית הִלֵּל, דְּכִי הֵיכִי דְּמַפִּיק לַהּ בְּהָכִי מִשּׁוּם תַּעֲשֶׂה וְלֹא מִן הֶעָשׂוּי, מַפִּיק לַהּ נַמִּי מִגְּזֵרַת תִּקְרָה. וּבֵית שַׁמַּאי סְבִירָא לְהוּ דְּנָהֵי דְּמְפַקְפֵּק מַפִּיק לַהּ מִתַּעֲשֶׂה וְלֹא מִן הֶעָשׂוּי, לֹא מַפִּיק לַהּ מִגְּזֵרַת תִּקְרָה. וְכֵן לְרַבִּי מֵאִיר אַלִּיבָּא דְּכֻלֵּי עָלְמָא. זוֹ הִיא שִׁיטַת הָרִי"ף זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה:

משנה ח

לא **הַמְקֻרֶה כו'**. כְּמוֹ שֶׁאָנוּ עוֹשִׂין שֶׁמְּסַדְּרִין כְּלוּנְסוֹת תְּחִלָּה בַּסְּכָךְ וְנוֹתְנִין פָּסָל עֲלֵיהֶן. רַשְׁ"י:

לב **בַּאֲרֻכּוֹת**. לְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם בָּאֲרֻבּוֹת בְּבֵי"ת. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

לג מוֹקֵי לַהּ בַּגְּמָרָא בַּאֲרֻכָּה וּשְׁתֵּי כְּרָעַיִם:

לד כֵּן כָּתַב הָרַמְבַּ"ם. וְתֵימַהּ דִּבְמִשְׁנָה ח' פֶּרֶק קַמָּא דְּעֵרוּבִין כָּתְבוּ דְּפָרוּץ כְּעוֹמֵד מֵתָר, וְשָׁם כָּתַב הָרַמְבַּ"ם שֶׁכֵּן בְּכָל הַתּוֹרָה. וְתֵרֵץ הַמַּגִּיד [פֶּרֶק ה'] דְּכֵיוָן דְּסָכָךְ פָּסוּל כְּפָרוּץ נֶחְשָׁב, הִלְכָךְ גַּבֵּי סֻכָּה בָּעִינַן שֶׁיִּהְיֶה הֶכְשֵׁר טְפֵי פּוּרְתָּא, דְּאִי לֹא מֵאַחַר דְּכָפָרוּץ הוּא הַוְיָא לֵיהּ לְמַטָּה חֲמִתָּה מְרֻבָּה, דְּזוּזָא מִלְּעֵיל כו'. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב בְּשֵׁם הַבֵּית יוֹסֵף:

לה **כְּשֵׁרָה**. וּכְשֶׁאֵין בָּהֶן בַּסְּכָךְ הַפָּסוּל כְּשִׁעוּר הַנִּזְכָּר בְּפֵרוּשׁ הָר"ב בְּמִשְׁנָה י', דְּפָסְלֵי בְּכָךְ:

לו דְּאֹהֶל הוּא. וּכְשֶׁעָשָׂה לְשֵׁם סֻכָּה אוֹ צֵל. הַר"ן:

לז וּכְשֶׁחוֹטֵט בּוֹ מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה עַד שֶׁיַּגְבִּיהַּ כּוּ'. רַשְׁ"י. וְאֵין לְהַקְשׁוֹת דַּהֲרֵי הַסְּכָךְ דְּמֵעִקָּרָא נִטַּל וְלֵיתֵיהּ, וּסְכָךְ דְּהַשְׁתָּא אֵית בֵּיהּ תַּעֲשֶׂה וְלֹא מִן הָעֲשׂוּי, דְּכָל דְּבַהֲדֵי סְכָכָה אֲפִלּוּ סָמִיךְ טוּבָא סְכָכָה הָוֵי, אֶלָּא דְּהַשְׁתָּא קָלֵישׁ לֵיהּ מִלְּמַטָּה, הִלְכָךְ שַׁפִּיר דָּמֵי. הָר"ן:

משנה י

לח וְזֶה לְשׁוֹן רַשְׁ"י, רוֹאִין תִּקְרַת הַבַּיִת כְּאִלּוּ הוּא הַדֹּפֶן שֶׁנַּעֲקֹם לְמַעְלָה כּוּ':

לט וְלָאו לְמֵימְרָא דַּאֲפִלּוּ בְּמַשֶּׁהוּ לֹא יִישַׁן תַּחְתָּיו. אֶלָּא אוֹ בְּאַרְבָּעָה טְפָחִים לְדַעַת הַטּוּר אוֹ בְּשִׁלְשָׁה טְפָחִים לְדַעַת הָרַאֲבַ"ד:

מ כָּל חָצֵר שֶׁבְּגְמָרָא, לְפָנֵי הַבָּתִּים, וְהַבָּתִּים פְּתוּחִים לָהּ. וְחָצֵר זוֹ מֻקֶּפֶת בָּתִּים מִתּוֹכָהּ וּפְתוּחִין לָהּ סָבִיב מִשְּׁלֹשׁ רוּחוֹתֶיהָ, וְלִפְנֵי הַבָּתִּים אַכְסַדְרָאוֹת סָבִיב, וְאַכְסַדְרָה פְּתוּחָה הִיא וְאֵין לָהּ דֹּפֶן לְצַד הֶחָצֵר, וְיֵשׁ עָלֶיהָ תִּקְרָה. וְזֶה סִכְּךְ עַל גַּבֵּי כָּל אֲוִירָהּ שֶׁל כָּל חָצֵר שֶׁבְּאֶמְצַע הֶקֵּף אַכְסַדְרָאוֹת, וְאֵין דֹּפֶן לְסֻכָּה זוֹ אֶלָּא מְחִצּוֹת הַבָּתִּים הַמַּפְסִיקוֹת בֵּין בָּתִּים לָאַכְסַדְרָה, וְנִמְצָא תִּקְרַת הָאַכְסַדְרָה מַפְסֶקֶת סָבִיב בֵּין סְכָךְ לַדְּפָנוֹת:

מא **שֶׁהִקִּיפוּהָ**. וְהַצְרִיכָא עַיִן בַּגְּמָרָא:

מב בֵּין בִּגְדוֹלָה בֵּין בִּקְטַנָּה קָאָמַר. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה יא

מג דְּהַיְינוּ שֶׁהִגְבִּיהַּ מִן הַקַּרְקַע טָפַח, כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ שִׁעוּר אֹהֶל בְּזִקִּיפָה הָוֵי אֹהֶל. אִי נַמִי הַהִיא דְּסָמְכָה לְכֹתֶל, שֶׁהִרְחִיק רֹאשׁ הַסָּמוּךְ לַכֹּתֶל טָפַח מֵהַכֹּתֶל. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

מד מְשׁוּם דְּמַסִּיק בַּגְּמָרָא דְּמַתְנִיתִין יְחִידָאָה הִיא, דְּרַבִּי נָתָן שְׁנָאָהּ כָּךְ, וְאִיפְּכָא הַוְיָא, דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מַכְשִׁיר וַחֲכָמִים פּוֹסְלִים, וְקַיְמָא לָן כַּחֲכָמִים:

מה **וְאֵינָהּ כּוּ'**. דְּכֵיוָן דְּלִסְכָּךְ עֲבִידָא אֵינָהּ מְקַבֶּלֶת טֻמְאָה אֲפִלּוּ יִשְׁכַּב בָּהּ הַזָּב, דְּכָל שֶׁאוֹמְרִים לוֹ עֲמֹד וְנַעֲשֶׂה מְלַאכְתֵּנוּ אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאַת מִשְׁכָּב. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

פרק ב

משנה א

א פֵּרוּשׁ לְבַטֵּל אֹהֶל הַסֻּכָּה שֶׁעָלֶיהָ, אַף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ לָהּ גַּג טָפַח, צָרִיךְ גַּם כֵּן שֶׁתִּהְיֶה גְּבוֹהָה עֲשָׂרָה:

ב דְּרַבִּי יְהוּדָה לְטַעֲמֵיהּ אָזֵיל דְּסָבִירָא לֵיהּ דְּסֻכָּה דִּירַת קֶבַע בָּעֵינַן. גְּמָרָא:

ג כְּלוֹמַר וְכָל מִצְוָה שֶׁאֵין נָשִׁים כּוּ', וְהָכִי סִיּוּמָא דְּמֵימְרָא בַּגְּמָרָא דַּחֲגִינָה:

משנה ב

ד **הַסּוֹמֵךְ כו'**. פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י מִטָּה שְׁלֵמָה. [וְכָתַב] הָרַ"ן [וְפֵרֵשׁ רַשִׁ"י] שֶׁהַסֻּכָּה סְמוּכָה עַל כַּרְעֵי הַמִּטָּה, וּכְשֶׁהַמִּטָּה מְטַלְטֶלֶת הַסֻּכָּה מְטַלְטֶלֶת עִמָּהּ. וּבְהָכִי מְחַלֵּק בֵּין מַתְנִיתִין דְּהָכָא לְמַתְנִיתִין דִּלְקַמָּן בְּרֹאשׁ הָעֲגָלָה, וְכָתַב דְּהָתָם לְדִבְרֵי הַכֹּל שְׁנוּיָה, דְּהָתָם קַרְקַע הַסֻּכָּה נִשְׁאָר לְעוֹלָם אֶחָד בְּעַצְמוֹ, מַה שֶּׁאֵין כֵּן הָכָא שֶׁקַּרְקַע הַסֻּכָּה מִשְׁתַּנֶּה, לְפִי שֶׁהוּא קַרְקַע עוֹלָם וְאֵינוֹ עַל גַּבֵּי הַמִּטָּה. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ה וּפֵרְשׁוּ בַּגְּמָרָא מַאי מְדֻבְלֶלֶת, מְבֻלְבֶּלֶת:

ו וְהִקְשָׁה בַּטּוּר סִימָן תרל"א, שֶׁאִי אֶפְשָׁר לְהַכְשִׁיר סֻכָּה שֶׁחַמָּתָהּ מְרֻבָּה מִצִּלָּתָהּ, שֶׁהֲרֵי קָנִים שֶׁאֵין בֵּינֵיהֶם שִׁלְשָׁה חֲשׁוּבִין כְּסָתוּם, וַאֲפִלּוּ הָכִי לֹא חֲשִׁיבֵי לְהַכְשִׁיר בְּסָכָךְ, אִם לֹא שֶׁנֹּאמַר כֵּיוָן שֶׁיֵּשׁ כָּאן צֵל מְרֻבֶּה כְּשֶׁהַשֶּׁמֶשׁ עוֹמֶד בְּאֶמְצַע הַשָּׁמַיִם רַק כְּשֶׁנּוֹטֶה לִצְדָדִין אָז חַמָּה מְרֻבָּה, קָרִינַן בֵּיהּ שַׁפִּיר צִלָּתָהּ מְרֻבָּה מֵחַמָּתָהּ, וְכֵן דַּעַת ר"י בַּתּוֹסָפוֹת:

ז **מְרֻבָּה**. הָא כִּי הֲדֵדֵי פְּסוּלָה, דְּהָכָא אַלְמַעְלָה קָאֵי, וְרֵישׁ פֶּרֶק קַמָּא אַדִּלְמַטָּה, כִּדְמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא:

משנה ג

ח דְּדִירַת עֲרָאי סְגִי בֵּיהּ. רַשִׁ"י:

ט וְנִמְצָא כְּשֶׁהוֹלֵךְ בַּסֻּכָּה מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּאֵילָן. תּוֹסָפוֹת:

י וְכֵן עַל גַּבֵּי בְּהֵמָה, מִשְׁנָה ב' פֶּרֶק ה' דְּבֵיצָה:

יא **זֶה הַכְּלָל**. לַאֲתוּיֵי שֶׁאִם אוֹתָן דְּפָנוֹת שֶׁהֵן בִּידֵי אָדָם אֵינָן סְמוּכוֹת, כְּגוֹן שֶׁעוֹמְדוֹת מִזְרָח וּמַעֲרָב אוֹ צָפוֹן וְדָרוֹם, וְיָכוֹל לִסְמֹךְ סְכָכָהּ בְּאוֹתָן דְּפָנוֹת עַד שֶׁאִם יִנָּטֵל הָאֵילָן הַסֻּכָּה יְכוֹלָה לַעֲמֹד, עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם טוֹב. הָרַ"ן:

משנה ד

יב **בֵּין הָאֵילָנוֹת**. בָּאָרֶץ, וְלֹא סְמָכָהּ עֲלֵיהֶן, אֲבָל הֵן דְּפָנוֹתֶיהָ. רַשִׁ"י:

יג וּבַגְּמָרָא, אִי הָכִי מַאי לְמֵימְרָא, מַהוּ דְּתֵימָא נִגְזֹר דִּלְמָא אָתֵי לְאִשְׁתְּמוּשֵׁי בָּאִילָן, כְּלוֹמַר לְהָנִיחַ שָׁם כֵּלָיו, קָא מַשְׁמַע לָן:

יד וְכָתַב הַמְּרְדְּכַי מְשׁוּם דִּכְשֶׁנֶּחְים וְישֵׁנִים בַּלַּיְלָה בַּהֲנָאָה יְכוֹלִין לַעֲסֹק לְמָחָר טְפֵי, וְהָוֵי בִּכְלַל הָעוֹסֵק בְּמִצְוָה. וּרְמַ"א בְּסִימָן ל"ח כָּתַב כָּל הָעוֹסֵק בְּמִצְוָה פָּטוּר מִמִּצְוָה אַחֶרֶת אִם צָרִיךְ לִטְרֹחַ אַחַר הָאַחֶרֶת, אֲבָל אִם יָכוֹל לַעֲשׂוֹת שְׁתֵּיהֶן כְּאַחַת בְּלֹא טִרְחַ יַעֲשֶׂה שְׁתֵּיהֶן:

טו הָכִי פֵּרוּשָׁא, אִם הוֹלְכִים בַּיּוֹם פְּטוּרִים בַּיּוֹם וְחַיָּבִים בַּלַּיְלָה, וְאִם הוֹלְכִים בַּלַּיְלָה הוּא לְהֶפֶךְ. וְהָא קָא מַשְׁמַע לָן שֶׁאִם יֵשׁ לוֹ לָלֶכֶת בַּדֶּרֶךְ וְיוֹדֵעַ שֶׁיִּצְטָרֵךְ לֶאֱכֹל קֹדֶם שֶׁיִּמְצָא סֻכָּה, אֵין צָרִיךְ לִמְנֹעַ מִפְּנֵי זֶה. בֵּית יוֹסֵף:

טז גְּמָרָא. וְטַעֲמָא נִרְאֶה לִי דְּדָרַשׁ דַּהֲוָה לֵיהּ לְמִכְתַּב בַּסֻּכּוֹת תִּהְיוּ, אֶלָּא תֵּשְׁבוּ הַיְנוּ יְשִׁיבָה דֶּרֶךְ עִכּוּב, וְהַיְנוּ כְּעֵין תָּדוּרוּ. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ה

יז **מַעֲשֶׂה כוּ'**. גְּמָרָא מַעֲשֶׂה לִסְתּוֹר, חִסּוּרֵי מִחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי, אִם בָּא לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ מַחְמִיר וְלֵית בֵּיהּ מִשּׁוּם יוֹהֲרָא, וּמַעֲשֶׂה נַמִּי וְהֵבִיאוּ לוֹ לְרַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי וְכוּ':

יח **לְרַבִּי צָדוֹק**. קָתָנֵי מַעֲשֶׂה בְּרַבִּי צָדוֹק שֶׁלֹּא הֶחְמִיר עַל עַצְמוֹ, לוֹמַר שֶׁאִם רָצָה תַּלְמִיד חָכָם שֶׁלֹּא לְהַחְמִיר עַל עַצְמוֹ בְּכָךְ רַשַּׁאי, וְלֹא הָוֵי כְּמִי שֶׁאֵינוֹ מְדַקְדֵּק בְּמִצְוֹת. הָר"ן:

יט **אֹכֶל**. פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י מַאֲכָל, וְנִמְצָא בַּמִּקְרָא [בְּרֵאשִׁית מא] וַיִּתֵּן אֹכֶל בֶּעָרִים:

כ דְּרַבִּי צָדוֹק כֹּהֵן הָיָה וְהָיָה אוֹכֵל עַל טָהֳרַת תְּרוּמָה. וְיֵדִים שְׁנִיּוֹת הֵן וּפוֹסְלוֹת אֶת הַתְּרוּמָה, וַאֲפִלּוּ פָּחוֹת מִכַּבֵּיצָה מְקַבֵּל טֻמְאָה. וְכַבֵּיצָה לֹא מִשְׁתְּרֵי בְּמַפָּה, דְּחַיְשִׁינַן דִּלְמָא נָגַע, כִּדְאִיתָא בְּפֶרֶק כָּל הַבָּשָׂר. תּוֹסָפוֹת:

כא **וְלֹא בֵּרַךְ אַחֲרָיו**. דְּדָרַשׁ כְּרַבִּי יְהוּדָה דְּמַשְׁנָה ב' פֶּרֶק ז' דִּבְרָכוֹת. אֲבָל לְפָנָיו בְּכָל דְּהוּ בָּעֵי בְּרוּכֵי, שֶׁהֲרֵי נֶהֱנָה, וְאָסוּר לֵהָנוֹת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה בְּלֹא בְּרָכָה. רַשִׁ"י:

משנה ו

כב **אַרְבַּע עֶשְׂרֵה סְעוּדוֹת**. מְפֹרָשׁ בַּגְּמָרָא דְּאָמַר קְרָא בַּסֻּכּוֹת תֵּשְׁבוּ שִׁבְעַת יָמִים, תֵּשְׁבוּ כְּעֵין תָּדוּרוּ, מַה דִּירָה אַחַת בַּיּוֹם וְאַחַת בַּלַּיְלָה אַף סֻכָּה כּוּ'. וְרַבָּנָן אָמְרֵי מַה דִּירָה אִי בָּעֵי אָכֵיל אִי בָּעֵי לֹא אָכֵיל, אַף סֻכָּה כּוּ':

כג וּרְצוֹנוֹ לוֹמַר מִדַּיִן סֻכָּה אֵין כּוּ', אֲבָל וַדַּאי דְּאָסוּר לְהִתְעַנּוֹת בְּיוֹם טוֹב, גַּם בְּחֹל הַמּוֹעֵד, וּבְשַׁבָּת חַיָּב בְּשָׁלֹשׁ סְעוּדוֹת:

כד בְּפֶרֶק עַרְבֵי פְּסָחִים. דִּכְתִיב שִׁשֶּׁת יָמִים תֹּאכַל מַצּוֹת וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי עֲצֶרֶת, מַה שְּׁבִיעִי רְשׁוּת שֶׁהֲרֵי יָצָא מֵהַכְּלָל לְלַמֵּד שֶׁאֲכִילַת מַצָּה הָאָמוּר בּוֹ רְשׁוּת, וְלֹא לְלַמֵּד עַל עַצְמוֹ יָצָא אֶלָּא לְלַמֵּד עַל הַכְּלָל כֻּלּוֹ יָצָא. רַשִׁ"י. וּמִיהוּ לַיְלָה הָרִאשׁוֹן כְּתִיב בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצּוֹת, הַכָּתוּב קִבְּעוֹ חוֹבָה. גְּמָרָא:

משנה ז

כה **רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ**. דֶּרֶךְ סְעוּדָתָם בַּהֲסֵבָה הָיְתָה עַל מִטּוֹת וּמְסֻבִּין עַל שְׂמֹאלָם, וְאֵין אוֹכְלִים זְקוּפִים וְיוֹשְׁבִים כְּמוֹנוּ, לְפִיכָךְ הֲצָרַךְ לוֹמַר רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ. רַשִׁ"י:

כו דְּהָכִי אַסְקִינַן בְּגְּמָרָא דַּף ג'. וְאִתְמַר הָתָם הֲלָכָה צְרִיכָה שֶׁתְּהֵא מַחְזֶקֶת רֹאשׁוֹ וְרֻבּוֹ וְשֻׁלְחָנוֹ:

כז **מִשָּׁם רְאָיָה**. פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י בִּתְמִיהָה. וְאֶפְשָׁר לְפָרֵשׁ בְּנִיחוּתָא וּמֵאַף הֵם אָמְרוּ לוֹ הֵבִיאוּ רְאָיָה, דּוּמְיָא דְּסוֹף פֶּרֶק ח' דְּשַׁבָּת. וּמִיהוּ גַּם שָׁם נוֹכַל לְפָרֵשׁ בִּתְמִיהָה:

כח **מִצְוַת סֻכָּה**. וְאַף עַל גַּב דְּאֵינָהּ אֶלָּא גְּזֵרָה שָׁמָא יִמָּשֵׁךְ כו', אֶפִלּוּ הָכִי אָמְרוּ לוֹ שֶׁלֹּא קַיֵּם אֶפִלּוּ דְּאוֹרַיְתָא, כֵּן כָּתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת. אֲבָל הָרַ"ן פֵּרֵשׁ שֶׁלֹּא קַיֵּמָתָּ וְכו' כָּרָאוּי וּכְמִצְוַת חֲכָמִים:

משנה ח

כט בַּגְּמָרָא. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י דְּאִי כְּתִיב אֶזְרָח הָוֵי מַשְׁמַע כָּל תּוֹלְדוֹת יִשְׂרָאֵל אֲנָשִׁים וְנָשִׁים, וּכְתִיב הָאֶזְרָח, מְיֻמָּן שֶׁבָּאֶזְרָחִים, לְהוֹצִיא הַנָּשִׁים:

ל כְּלוֹמַר וּבְמִשְׁנָה ו' יְלָפִינַן לְסֻכָּה בִּגְזֵרָה שָׁוָה מִמַּצָּה, דְּאִי לָאו הָכִי קְרָא לָמָּה לִי, דְּתַפּוּק לֵיהּ דְּנָשִׁים פְּטוּרוֹת דַּהֲוֵי מִצְוַת עֲשֵׂה שֶׁהַזְּמַן גְּרָמָא:

לא **קָטָן**. בַּגְּמָרָא, מִדְּרַבָּנָן, וְאַסְמְכוּהוּ אִקְרָא דְּכָל הָאֶזְרָח, כָּל לְרַבּוֹת אֶת הַקְּטַנִּים:

לב קַשְׁיָן דְּיוּקֵי אַהֲדָדֵי כו', וּלְשׁוֹן רַשִׁ"י כָּל שֶׁנֵּעוֹר וְאֵינוֹ קוֹרֵא אִמָּא אִמָּא שֶׁאֵינוֹ כָּרוּךְ אַחֲרֶיהָ לִקְרוֹת וְלִשְׁנוֹת עַד שֶׁתִּבָּא אֵלָיו, אֲבָל קוֹרֵא וְשׁוֹתֵק לָאו צָרִיךְ לְאִמּוֹ הוּא:

לג **מַעֲשֶׂה**. בַּגְּמָרָא מַעֲשֶׂה לִסְתּוֹר, דְּהָא קָטָן צָרִיךְ לְאִמּוֹ הֲוָה. חִסּוּרֵי מִחַסְּרָא וְהָכִי קָתָנֵי וְשַׁמַּאי מַחְמִיר וּמַעֲשֶׂה נָמֵי כו', וְכָתַב הָרַ"ן דְּשַׁמַּאי מַחְמִיר לְחַיֵּב בְּחִנּוּךְ אֶפִלּוּ הַצָּרִיךְ לְאִמּוֹ, כֵּיוָן דְּאֶפְשָׁר שֶׁכֵּן הַדִּין בְּכָל הַמִּצְוֹת לְחַיְּבוֹ בְּחִנּוּךְ כו', וְרַבָּנָן סָבְרֵי דְּכֵיוָן שֶׁאִמּוֹ פְּטוּרָה אֵינוֹ רָאוּי לְחִנּוּךְ סֻכָּה:

משנה ט

לד בַּגְּמָרָא, וּמְסַיֵּם נָמֵי אוֹכֵל וְשׁוֹתֶה וּמְטַיֵּל בְּתוֹכָהּ. וְכָתַב הָרַמְבַּ"ם, וְיָשִׁים בֵּיתוֹ כְּמוֹ בֵּית הַשְּׁמוּשׁ וְסֻכָּה כְּמוֹ בֵּית הַדִּירָה:

לה **מֻתָּר כו'**. כָּתַב הָרַ"ן דְּכֵיוָן שֶׁהִתְחִיל לֶאֱכֹל אֵינוֹ מֻתָּר לְפַנּוֹת אֶלָּא מְשֻׁתְּסָרַח הַמִּקְפָּה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֵרָאֶה כִּמְבָעֵט בְּסֻכָּתוֹ וְיוֹצֵא. אֲבָל אִם לֹא הִתְחִיל לְהִכָּנֵס בָּהּ, כָּל שֶׁמִּצְטַעֵר מֵחֲמַת גְּשָׁמִים פָּטוּר כִּי הֵיכִי דְּשָׁרֵי מִצְטַעֵר מִשּׁוּם רֵיחַ רַע כו' זֶהוּ דַּעְתִּי. אֲבָל לְמַעֲשֶׂה אֵינִי סוֹמֵךְ עַל סְבָרָתִי אַחַר שֶׁאֵין בָּזֶה רְאָיָה בְּרוּרָה:

לו סְרוּחָה בִּלְשׁוֹנָם הוּא כְּמוֹ הֶפְסֵד. הָרַמְבַּ"ם. כְּלוֹמַר דְּאֵינוֹ מִלְּשׁוֹן סְרָחוֹן וְרֵיחַ רַע. וְנִרְאֶה לִי שֶׁהוּא מִלָּה אֲרַמִּית, אֲשֶׁר הֶעֱוָה עַבְדְּךָ (שְׁמוּאֵל ב יט) דִּי סְרַח עַבְדָּךְ, וְאָנֹכִי הֶעֱוֵיתִי (שָׁם כד) אֲנָא סְרָחִית. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

לז כֵּן כָּתַב הַסְּמַ"ג, וְעַיִן טוּר וּבֵית יוֹסֵף. וּבְנִי מוֹהַרְרַ"א הֶרְאָה לִי בַּיְרוּשַׁלְמִי, לֹא סוֹף דָּבָר שֶׁתִּסְרַח, אֶלָּא אֲפִלּוּ כְּדֵי שֶׁתִּסְרַח. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

פרק ג

משנה א

א **לוּלָב**. הוּא כַּפּוֹת תְּמָרִים שֶׁבַּתּוֹרָה, וְהֵן חֲרִיּוֹת שֶׁל דֶּקֶל כוּ'. וּלְפִי שֶׁהַלּוּלָב נֶאֱגַד עִם הַהֲדַס וְהָעֲרָבָה כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּמִשְׁנָה ח' הִלְכָךְ מְפָרֵשׁ לְהוּ בְּרֵישָׁא כוּ' וְאַף עַל גַּב דִּפְרִי עֵץ הָדָר בְּרֵישָׁא כְּתִיב, וְעוֹד דְּהָא מְבָרְכִין אַלּוּלָב הוֹאִיל וּבְמִינוֹ גָּבוֹהַּ מִכֻּלָּן, הִלְכָךְ נַמִּי אַקְדִּים פֵּרוּשֵׁיהּ וַהֲדַר מְפָרֵשׁ לְהוּ כְּסִדְרָן בַּכָּתוּב. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ב שֶׁנֶּאֱמַר וַהֲבֵאתֶם גָּזוּז וְאֶת הַפֹּסֵחַ (מַלְאָכִי א) גָּזוּל דּוּמְיָא דְּפֹסֵחַ, מַה פֹּסֵחַ דְּלִית לֵיהּ תַּקָּנְתָּא כוּ', בְּשְׁלָמָא לְפָנֵי יֵאוּשׁ מִכֹּם אָמַר רַחְמָנָא וְלָאו דִּידֵיהּ הוּא, אֶלָּא מִשּׁוּם דַּהֲוֵי מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה. גְּמָרָא. וְאִם תֹּאמַר לְקַמָּן דְּפָסְלִינַן שֶׁל אֲשֵׁרָה כוּ' מִשּׁוּם דְּמִכְתַּת שְׁעוּרֵיהּ, תֵּפּוֹק לֵיהּ מִשּׁוּם מִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה. וְיֵשׁ לוֹמַר דְּלֹא דָּמֵי לְגָזֵל דְּמֵחֲמַת עֲבֵרַת הַגָּזֵל בָּאָה הַמִּצְוָה שֶׁיּוֹצֵא בָּהּ, אֲבָל הָנֵי אַטּוּ מֵחֲמַת עֲבֵרָה שֶׁנַּעֲשֵׂית בּוֹ מִי נָפֵיק בֵּיהּ. תּוֹסְפוֹת. וּמִדִּבְרֵי הָרַ"ב לָמַדְתִּי שִׁנּוּיָא אַחֲרִינָא, דְּהָא אִיכָּא לְאַקְשׁוּיֵי, לָכֶם לָמָּה לִי, אֶלָּא עַל כָּרְחָךְ מִשּׁוּם דְּמִצְוָה הַבָּאָה בַּעֲבֵרָה מִדִּבְרֵי קַבָּלָה יָלְפִינַן לַהּ אִיצְטְרִיךְ קְרָא דְּלָכֶם אַיּוֹם רִאשׁוֹן דְּמַדְאוֹרַיְתָא הוּא. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ג **וְהַיְבֵּשׁ**. פֵּרְשׁוּ הַתּוֹסְפוֹת שֶׁיִּהֵא נִפְרָךְ בְּצִפְּרֶן. וְהָרַאֲבַ"ד פֵּרֵשׁ מִשֶּׁיִּכְלֶה מֵרְאֵה יְרָקוּת שֶׁבּוֹ וְיַלְבִּינוּ פָּנָיו, וְכֵן עִקֵּר. טוּר:

ד מִשּׁוּם דְּמַקְשִׁינַן כֻּלְּהוּ לְאֶתְרוֹג, כֵּיוָן דִּבְחַד קְרָא כְּתִיבִי. גְּמָרָא:

ה בַּגְּמָרָא. וְכָתְבוּ הַתּוֹסְפוֹת דְּנָקַט הַאי טַעֲמָא כְּדֵי לְפָסֵל בְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי, אֲבָל בָּרִאשׁוֹן הָא כְּתִיב לָכֶם וְהַאי לָאו לָכֶם הוּא כֵּיוָן דִּלְשֻׁרְפָּה קָאֵי:

ו **נִקְטָם**. פֵּרֵשׁ הָרַאֲבַ"ד שֶׁנִּקְטַם מֵהֶעָלִין עַד שֶׁחִסֵּר מְעַט מֵהַשִּׁדְרָה. וּבַעַל הָעִטּוּר כָּתַב, לֹא שֶׁנִּקְטְמוּ קְצָת מֵהֶעָלִין הָעֶלְיוֹנִים, אֶלָּא שֶׁנִּקְטְמוּ שְׁלֹשָׁה עָלִין הָעֶלְיוֹנִים פֵּרוּשׁ עַד הַשִּׁדְרָה. וְהָרֹא"שׁ פֵּרֵשׁ דִּבְרֹב קְטִימַת הֶעָלִין הָעֶלְיוֹנִים מִיפְּסַל:

ז רְצוֹנוֹ לוֹמַר שֶׁנֶּעֱקְרוּ לְגַמְרֵי מֵהַשִּׁדְרָה וְאֵינָם מְחֻבָּרִים אֶלָּא עַל יְדֵי אֲגִידָה. וְהָרַאֲבַ"ד פֵּרֵשׁ שֶׁנֶּחְלְקוּ הֶעָלִין לִשְׁנַיִם לְאָרְכָּן כְּדֶרֶךְ שֶׁעוֹשִׂין הָאֻמָּנִים לַעֲשׂוֹת מֵהֶן קְפוֹת:

ח **נִפְרְדוּ**. דְּאַף עַל גַּב דִּכְתִיב כַּפּוֹת לְלַמֶּדְךָ שֶׁיִּהֵא כְּפוּת, כֵּיוָן שֶׁרָאוּי לִכְפוֹתוֹ אֵין כְּפוּתוֹ מְעַכֶּבֶת בּוֹ, וְלֹא קָפִיד קְרָא אֶלָּא עַל שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לִכְפוֹתוֹ. הָרַ"ן:

ט **יֶאֱגַדְנּוּ**. הֵינוּ מִשּׁוּם דְּבָעִינַן כְּפוּת מַמָּשׁ וְלֹא תְּלֵי בִּפְלֻגְתָּא דְּלוּלָב צָרִיךְ אֲגֻדָּה, דְּהָתָם הֵינוּ לְאֲגֻדּוֹ עִם הַהֲדַס וְהָעֲרָבָה, וְהָכָא שֶׁיִּהְיוּ עָלָיו מְחֻבָּרִין וְלֹא פְּרוּדִין. הָרַ"ן:

י **צַנֵּי**. דְּקַלִּים קָשִׁים הַגְּדֵלִים בֶּהָרִים. הָרַ"ן:

משנה ב

יא **הַדַּס**. הוּא עֵץ שֶׁעָלָיו חוֹפִין אֶת עֵצוֹ, כְּגוֹן שֶׁיִּהְיוּ שְׁלֹשָׁה עָלִין אוֹ יֶתֶר עַל כֵּן סְמוּכִין זֶה לָזֶה בְּעִגּוּל אֶחָד. גְּמָרָא:

יב **נִקְטַם רֹאשׁוֹ**. אַף עַל גַּב דִּבְלוּלְבָּ פֵּרוּשׁ רֹאשׁ הֶעָלִין, הַיְנוּ מְשׁוּם דִּבְלוּלְבָּ לְעוֹלָם הֶעָלִין לְמַעְלָה יוֹצְאִין מֵרֹאשׁ הַשִּׁדְרָה הִלְכָךְ רֹאשׁ הֶעָלִין נִקְרָא רֹאשׁוֹ, אֲבָל הֲדַס וַעֲרָבָה אֵין הֶעָלִין הָעֶלְיוֹנִים יוֹצְאִין מֵרֹאשׁ הַבַּד אֶלָּא דִּפְעָמִים רֹאשׁ הַבַּד הוּא חָלָק, הִלְכָךְ רֹאשׁ דִּידְהוּ הוּא רֹאשׁ הַבַּד וְלֹא רֹאשׁ הֶעָלִין, וַאֲפִלּוּ אִם עָלֶה יוֹצֵא מֵרֹאשׁ הַבַּד גַּם לֹא נִקְרָא נִקְטָם עַד שֶׁיִּקְטֵם רֹאשׁ הַבַּד. הָרֹא"שׁ:

משנה ג

יג **עֲרָבָה**. הוּא מִין יָדוּעַ הַנִּקְרָא עַרְבֵי נַחַל עַל שֵׁם הַהֶוֶּה שֶׁגָּדֵל עַל נַחַל, וְסִימָנָיו נִתְפָּרְשׁוּ, שֶׁעָלֶה שֶׁלּוֹ מְשׁוּךְ כְּנַחַל וּפִיו חָלָק וְקַנֶּה שֶׁלּוֹ אָדֹם:

יד **גְּזוּלָה כוּ'**. כְּמוֹ בְּלוּלָב. וְהָא דְּתָנֵי לַהּ בְּמַתְנִיתִין אַרְבָּעָה בָּבֵי וְלֹא עָרִיב וְתָנֵי לְהוּ, מְשׁוּם דְּיֵשׁ בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מַה שֶּׁאֵין בַּחֲבֵרוֹ, הִלְכָךְ אִצְטְרִיכוּ אַרְבָּעָה בָּבֵי. רַשִׁ"י:

טו וְהַטַּעַם מִבָּאר, לְפִי שֶׁכְּמוֹ דְּשָׁמְעִינַן לְרַבִּי טַרְפוֹן בַּהֲדַס, הוּא הַדִּין וְהוּא הַטַּעַם בַּעֲרָבָה. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

טז **וְהַצַּפְצָפָה פְּסוּלָה**. דִּכְתִיב [וְיֶחֱזְקֵאל יז] קָח עַל מַיִם רַבִּים צַפְצָפָה שְׁמוֹ. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֲנִי אָמַרְתִּי שֶׁיְּהוּ יִשְׂרָאֵל לְפָנַי כְּקָח עַל מַיִם רַבִּים, מַאי נִיהוּ עֲרָבָה, וְהֵן שָׁמוּ עַצְמָם כְּצַפְצָפָה, אַלְמָא גְּרִיעוּתָא, דִּבְתוֹכֵחָה כְּתִיב. גְּמָרָא:

יז **כְּמוּשָׁה**. הוּא הַדִּין לִשְׁאָר מִינִין דִּכְמוּשִׁין כְּשֵׁרִים, דְּהָא יָבֵשׁ תְּנַן בְּהוּ דְּפָסוּל, הָא כָּמוּשׁ כָּשֵׁר, וְהָכִי אִיתָא בַּגְּמָרָא בְּהֲדָיְא. אֶלָּא לְגַבֵּי עֲרָבָה אִיצְטְרִיךְ, סַלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא כֵּיוָן דִּכְתִיב עַרְבֵי נַחַל, כְּמוּשָׁה לֹא, קָא מַשְׁמַע לָן. הָר"ן:

יח **מְקֻצָּת**. לְאַשְׁמְעִינַן שֶׁנִּפְרְצוּ הַיְנוּ בְּרֹב, וְגַבֵּי פְּסוּלָה נָקַט נִפְרָצָה מְשׁוּם דַּהֲוֵי בְּרֹב, וְגַבֵּי מְעוּטָא שַׁיָּךְ לְשׁוֹן נָשְׁרוּ. הָרֹא"שׁ:

יט כְּלוֹמַר וּבִכְלַל עַרְבֵי נַחַל הֵן, חוּץ מִצַּפְצָפָה דִּקְרָא מְעָטָהּ בְּהֲדָיְא:

משנה ד

כ **שְׁלֹשָׁה הֲדַסִּים**. דִּכְתִיב עָנָף עֵץ עָבֹת. וּפֵרַשׁ רַשִׁ"י עָנָף חַד עֵץ חַד עָבֹת חַד:

כא **שְׁתֵּי עֲרָבוֹת**. יָלִיף מִדִּכְתִיב עַרְבֵי נַחַל, שְׁתַּיִם:

כב וְהָא דְּמַכְשִׁיר בַּהֲדַס קָטוּם טְפֵי מִלּוּלָב וַעֲרָבָה, מְשׁוּם דַּעֲנָפָיו חוֹפִין אֶת עֵצָיו וְאֵין קְטִימָתוֹ נִרְאֵית כָּל כָּךְ. רַבֵּנוּ יְשַׁעְיָה זִכְרוֹנוֹ לִבְרָכָה:

כג **שְׁלָשְׁתָן קְטוּמִים.** אֶפְשָׁר דְּרַבִּי טַרְפוֹן בָּעֵי שְׁלֹשָׁה מִדְּאוֹרַיְתָא, אֶלָּא דְּלֹא קָפִיד אַקְטוּמִים. אוֹ אֶפְשָׁר דְּרַבִּי טַרְפוֹן לֹא נָקַט שְׁלֹשָׁה לְעִיכּוּבָא אֶלָּא סִרְכָא דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל נָקַט, וְלֹא אֶתָא אִיהוּ לְמֵימַר אֶלָּא שֶׁאֵין קְטִימָה פּוֹסֶלֶת. אֲבָל בְּמִנְיָנָא אֶפְשָׁר דְּסָבַר כְּרַבִּי עֲקִיבָא דְּמַכְשִׁיר בַּהֲדַס אֶחָד. הַר"ן:

כד **הֲדַס אֶחָד.** שֶׁאֵינוֹ קְטוּם קָאָמַר, וּמְשׁוּם הָכִי לֹא פָּרִישׁ לַהּ. וְהָכִי מוּכָח בַּגְּמָרָא, וְהַיְנוּ כַּחֲזָרָה דְּרַבִּי יִשְׁמָעֵאל, וְאִם כֵּן אַכַּתִּי פְּלִיגִי בִּלְכַתְּחִלָּה כְּדִלְעֵיל. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ה

כה **אֲתְרוֹג.** שֶׁנֶּאֱמַר פְּרִי עֵץ הָדָר. וְדָרְשׁוּ חֲכָמִים הַדָּר בָּאֵילָן מִשָּׁנָה לְשָׁנָה. פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י שֶׁהָאֶתְרוֹג דָּר וְגָדֵל בָּאִילָנוֹת שְׁתַּיִם וְשָׁלֹשׁ שָׁנִים, וּכְשֶׁבָּאִין וְחוֹנְטִין שֶׁל עַכְשָׁיו עֲדַיִן דְּאֶשְׁתָּקַד קַיְמֵי בֵּיהּ:

כו אַף עַל גַּב דְּגַבֵּי תְּרוּמָה טְמֵאָה דָּרְשִׁינַן לְךָ שֶׁלְּךָ תְּהֵא לְהַסִּיק תַּחַת תַּבְשִׁילְךָ, כֵּיוָן דְּנִטְמֵאת וַאֲסָרָהּ הַכָּתוּב שַׁיָּךְ לִדְרֹשׁ לְךָ דִּידֵיהּ גַּבֵּי שְׁאָר הֲנָאוֹת כְּמוֹ לָכֶם דִּלוּלָב דְּלֹא שַׁיָּךְ בֵּיהּ אֲכִילָה. תּוֹסָפוֹת:

כז **תְּרוּמָה טְהוֹרָה.** כְּמַאן דְּאָמַר בַּגְּמָרָא מִפְּנֵי שֶׁמַּכְשִׁיר לְקַבֵּל טֻמְאָה. הַרַמְבַּ"ם. פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י דְּאָמְרִינַן בְּמַתְנִיתִין מְקַבֶּלֶת אִשָּׁה מִיַּד בְּנָהּ וּמִיַּד בַּעֲלָהּ וּמַחְזֶרֶת לַמַּיִם, שֶׁהִיוּ שׁוֹרִין הָאֲגֻדָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִיבָּשׁוּ, וּכְשֶׁנּוֹגְעִין בְּאֶתְרוֹג הֶכְשֵׁר לְטֻמְאָה, וְאָסוּר לְגָרֵם טֻמְאָה לִתְרוּמָה, דִּכְתִיב מִשְׁמֶרֶת תְּרוּמֹתָי, אֲמַר רַחְמָנָא עֲשֵׂה לָהּ שְׁמוּר:

כח בַּגְּמָרָא. וְזֶה לְשׁוֹן רַשִׁ"י, לְכֹהֵן, וְיִשְׂרָאֵל נַמִי נָפֵיק בֵּיהּ אִם לְקָחָהּ מִכֹּהֵן, הוֹאִיל וְיָכוֹל לְהַאֲכִילוֹ לְבֶן בִּתּוֹ כֹּהֵן. אֲבָל פִּדְיוֹן אֵין לוֹ לִהְיוֹת נִתָּר לְאֲכִילַת יִשְׂרָאֵל. וְהָאוֹמֵר כֵּן רָשָׁע הוּא:

כט אִם כֵּן צָרִיךְ לְחַלֵּק בֵּין הֵיכָא שֶׁהַמָּקוֹם מְעַכְּבָתוֹ מִלֶּאֱכֹל לְהֵיכָא דְּגַבְרָא לֹא חָזֵי, דְּהָא בִּתְרוּמָה וּדְמַאי פֵּרְשׁוּ דְּאַף עַל גַּב דִּלְדִידֵיהּ לֹא חָזֵי הוֹאִיל וַחֲזֵי לְכֹהֵן וּלְעָנִי הָוֵי רָאוּי לָכֶם, וְהָכָא דִּלְדִידֵיהּ גּוּפֵיהּ חָזֵי בִּירוּשָׁלַיִם וַאֲפִלּוּ הָכִי חוּץ לִירוּשָׁלַיִם פָּסוּל. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ו

ל זֶה לְשׁוֹן הַמַּגִּיד, חֲזָזִית הוּא כְּעֵין גָּרֶב הַנַּעֲשֶׂה בָּאֶתְרוֹג כְּדִמְתַרְגֵּם [וַיִּקְרָא כב] אוֹ יַלֶּפֶת אוֹ חֲזָזָן, וּפְסוּל מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ הָדָר:

לא **נִסְדַּק.** יֵשׁ שֶׁפֵּרְשׁוּ לְאָרְכּוֹ מִשְּׁנֵי צְדָדִין, וּמִיהוּ דַּוְקָא מִלְמַטָּה, אֲבָל בְּחָטְמוֹ אֲפִלּוּ כָּל שֶׁהוּא פָּסוּל, וְכִדְאָמְרִינַן בַּגְּמָרָא גַּבֵּי חֲזָזִית כו'. וְיֵשׁ מַחְמִירִין לִפְסֹל כָּל שֶׁהוּא סָדוּק מִצַּד אֶחָד עַד חֲלָלוֹ אוֹ אֲפִלּוּ אֵינוֹ מַגִּיעַ לַחֲלָלוֹ, כָּל שֶׁנִּסְדַּק רֹב הַקְּלִפָּה הַחִיצוֹנָה הֶעָבָה. הַר"ן:

לב פֵּרוּשׁ לְפֵרוּשׁוֹ, אֶפְלוּ אֵינוֹ בְּכָאְסָר, וּבְכָל שֶׁהוּא רְצוֹנוֹ לוֹמַר כְּמוֹת שֶׁהוּא, וְלֹא קָאֵי אַחָסָרוֹן כְּלָל, דְּהָא מְסַיֵּם דְּסֵיפָא דִּתְנַן כָּשֵׁר מֵיְרֵי בְּאֵינוֹ מְפֻלָּשׁ וְאֵינוֹ רָחָב כְּאסָר. וְשִׁעוּר כְּאסָר רְצוֹנוֹ לוֹמַר בְּלֹא חִסָּרוֹן, וְקָאָמַר דְּבְאֵינוֹ מְפֻלָּשׁ וְאֵינוֹ רָחָב כְּאסָר הוּא דְּכָשֵׁר, הָא אַף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ רָחָב כְּאסָר וְאֵין בּוֹ חִסָּרוֹן אֶלָּא שֶׁהוּא מְפֻלָּשׁ פָּסוּל. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב וְעַיֵּן עוֹד:

לג **מְעוּטוֹ**. דַּוְקָא בְּאֶחָד כָּשֵׁר, אֲבָל כְּשֶׁהֵם שְׁתֵּי חֲזָזוֹת בִּשְׁנֵי מְקוֹמוֹת אַף עַל גַּב דְּעַל מְעוּטוֹ הֵן פָּסוּל. הַר"ן:

לד **עֻקְצוֹ**. פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י זְנָבוֹ, כְּמוֹ בְּעֻקְצֵי תְּאֵנִים [סַנְהֶדְרִין פֶּרֶק ה]:

לה וְטַעֲמָא דְּיוֹם טוֹב שֵׁנִי דִּינוֹ כְּשַׁאַר הַיָּמִים, מִשּׁוּם דִּבְקִיאִינַן בְּקִבּוּעַ דְּיַרְחָא:

משנה ז

לו **שְׁנַיִם**. הָכִי גָּרַס רַשִׁ"י. וּפֵרוּשׁ שְׁנֵי אֶתְרוֹגִים בְּיָדוֹ אַחַת. וְטַעֲמָא מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא דְּכֵיוָן דְּמִצְוַת לוּלָב בִּימִין וְאֶתְרוֹג בִּשְׂמֹאל וְזִימְנִין דְּמִתְחַלְּפֵי לֵיהּ כוּ' וְאָתֵי לְהַפְכִינְהוּ מִיָּד לְיָד וְלֶאֱחֹז הָאֶתְרוֹג וְהַלּוּלָב בְּיָדוֹ עַד שֶׁיַּחְלִיף, וְאִי הָוֵי גָּדוֹל יוֹתֵר מִדַּאי שֶׁמָּא יִפֹּל מִיָּדוֹ וְאָתֵי לְאַפְסוֹלֵי שֶׁיֶּאֱרַע בּוֹ נָקֶב. וְהַר"ן מְקַיֵּם הַגִּרְסָא בְּמִשְׁנָיוֹת יְשָׁנוֹת, שְׁנֵיהֶם בְּיָדוֹ אַחַת, כְּלוֹמַר הַלּוּלָב וְהָאֶתְרוֹג, מִטַּעַם הַנִּזְכָּר:

לז **אֶפְלוּ אֶחָד**. וְטַעֲמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי לֹא חָיֵישׁ לְדִלְמָא מַפִּיךְ לְהוּ. וּלְגִרְסַת הַר"ן אֶפְלוּ בִּשְׁתֵּי יָדָיו כְּלוֹמַר שֶׁיֹּאחַז שְׁנֵיהֶם בִּשְׁתֵּי יָדָיו זֶה בְּיָדוֹ אַחַת וְזֶה בְּיָדוֹ אַחַת וְלֹא חָיֵישׁ כוּ':

משנה ח

לח **בְּמִינוֹ כוּ'**. פֵּרוּשׁ לֶאֱגֹד עִם הַהֲדַס וְהָעֲרָבָה, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ גַּבֵּי נִפְרְדוּ עָלָיו. וְטַעֲמֵיהּ דְּרַבִּי יְהוּדָה מְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא דְּיָלֵיף לְקִיחָה לְקִיחָה מֵאֲגֻדַּת אֵזוֹב כוּ', מַה לְּהַלָּן אֲגֻדָּה אַף כָּאן אֲגֻדָּה, הִלְכָּךְ בְּמִינוֹ דַּוְקָא, דְּאִי לָאו הָכִי הָוֵי לְהוּ חֲמִשָּׁה מִינִין וְעוֹבֵר מִשּׁוּם בַּל תּוֹסִיף:

לט **בְּמֻשֶּׁיחָה**. כְּרַבָּנָן דְּבְרַיְיתָא דְּלֵית לְהוּ לְקִיחָה וְאֵין צָרִיךְ אֲגֻדָּה. וְאָמְרִינַן בְּסַנְהֶדְרִין דַּף פ"ח דְּאִי אֵין צָרִיךְ אֲגֻדָּה לֵית בֵּיהּ מִשּׁוּם בַּל תּוֹסִיף, דְּאֵינוֹ חִבּוּר עִם הַשְּׁאָר, וְהָרָאוּי לְמִצְוָה הִיא הַמִּצְוָה וְהָעֵדֶף כְּמִי שֶׁאֵינוֹ:

מ נִמְצָא אֲגֻדָּה הֶעְלְיוֹן לְנוֹי בְּעָלְמָא וְלֹא לְהֶכְשֵׁר מִצְוָה, לְפִיכָךְ אֵינוֹ תּוֹסֶפֶת לַעֲבֹר עַל בַּל תּוֹסִיף. רַשִׁ"י:

משנה ט

מא בַּגְּמָרָא. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י בְּמִנְחוֹת דַּף ס"ב מוֹלִיךְ וּמֵבִיא לְצָפוֹן וְדָרוֹם וּמִזְרָח וּמַעֲרָב כְּדֵי לַעֲצֹר רוּחוֹת רָעוֹת הַבָּאוֹת מֵאַרְבַּע רוּחוֹת. וְזֶה שֶׁאָמַר לְצָפוֹן וְדָרוֹם כוּ' וַדַּאי דְּלֹא כְּסִדְרָן

נַקְטִינְהוּ דְּהָא כָּל פְּנוֹת כוּ' לֹא יִהְיוּ אֶלָּא לִימִין כוּ', וּבְשֵׁם מַהֲרִי"ל בְּבֵית יוֹסֵף מִזְרָח דָּרוֹם מַעֲרָב צָפוֹן. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

מב **בָּהוֹדוּ כוּ' וּבָאָנָא**. דִּכְתִיב [דִּבְרֵי הַיָּמִים א טז] אָז יְרַנְּנוּ עֲצֵי הַיַּעַר, וּבַתְרֵיהּ הוֹדוּ לַה' כִּי טוֹב, וּכְתִיב נַמִּי בַּתְרֵיהּ וְאִמְרוּ הוֹשִׁיעֵנוּ אֱלֹהֵי יִשְׁעֵנוּ. וְאִיתָא בַּמִּדְרָשׁ לְפִי שֶׁבְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה בָּאִין לַדִּין וְאֵין יוֹדְעִין מִי יֵצֵא זַכַּאי וּמִי יֵצֵא חַיָּב נָתַן הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִצְוָה זוֹ לְיִשְׂרָאֵל שֶׁיִּהְיוּ שְׂמֵחִים בְּלוּלְבֵיהֶם כְּאָדָם הַיּוֹצֵא מִלִּפְנֵי הַשּׁוֹפֵט זַכַּאי שֶׁהוּא שָׂמֵחַ. וְהַיְנוּ דִּכְתִיב יְרַנְּנוּ עֲצֵי הַיַּעַר, כְּלוֹמַר בַּעֲצֵי הַיַּעַר כַּאֲשֶׁר יֵצְאוּ מִלִּפְנֵי ה' זַכָּאין כְּשֶׁבָּא לִשְׁפּוֹט אֶת הָאָרֶץ, וּבַמָּה יְרַנְּנוּ, בְּהוֹדוּ וּבְהוֹשִׁיעָה נָא. הַרֹא"שׁ:

מג **אַף בְּאָנָא כוּ'**. נִרְאֶה לִי דִּסְבִירָא לְהוּ דְּאַף עַל גַּב דְּגַבֵּי יְרַנְּנוּ כוּ' לֹא כְּתִיב אֶלָּא וְאִמְרוּ הוֹשִׁיעֵנוּ, הַיְנוּ דְּלֹא נָקֵט אֶלָּא תְּחִלַּת הַמִּקְרָא דְּאָנָּא הוֹשִׁיעָה נָא, וְהוּא הַדִּין לְסוֹפוֹ דְּהַצְלִיחָה נָא, הוֹאִיל וּמִקְרָא אֶחָד הוּא. וּלְפִי שֶׁבֵּית שַׁמַּאי בָּאוּ לְהוֹסִיף עַל דִּבְרֵי בֵּית הִלֵּל, סִדְרָם אַחֲרֵיהֶם. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

מד לְפִי מַה דְּמַשְׁמַע דְּרַבָּן גַּמְלִיאֵל וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ כְּבֵית הִלֵּל סְבִירָא לְהוּ, הֵיאַךְ כָּתַב וְאֵין כֵּן הֲלָכָה. וְנִרְאֶה שֶׁהָרַ"ב גִּרְסָא אַחֶרֶת הָיְתָה לוֹ אֶלָּא כוּ' בִּלְבַד. וְכָךְ גָּרַס בַּיְרוּשַׁלְמִי הָא בְּהוֹדוּ לֹא. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה י

מה שְׁאֵלוּ לְמַד לֹא הָיוּ מַקְרִין אוֹתוֹ, כֵּיוָן שֶׁצָּרִיךְ לַעֲנוֹת אַחֲרֵיהֶן כָּל מַה שֶּׁהוּא אוֹמֵר, אֲבָל כְּשֶׁהַגָּדוֹל מַקְרֶא אוֹתוֹ וְהוּא עוֹנֶה אַחֲרָיו הַלְלוּיָהּ לֹא אָמַר שֶׁתִּבָּא עָלָיו מְאֵרָה, שֶׁדָּרַךְ הַגָּדוֹל לְהַקְרוֹת וַאֲפִלּוּ לַבָּקִיאִים. הָרַ"ן:

משנה יא

מו גְּמָרָא. וְטַעֲמָא אִיתָא בְּמְגִלָּה דַּף כ"א, כָּל הַמִּצְוֹת כֻּלָּן מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן עוֹבֵר לַעֲשׂוֹתָן, כְּלִישָׁנָא [בְּרֵאשִׁית לג] וְהוּא עָבַר לִפְנֵיהֶם. וְאַף דְּהַלֵּל תַּקָּנַת נְבִיאִים הוּא וְאִם כֵּן תִּקְשֵׁי הֵיכִי מְבָרְכִינַן וְצִוָּנוּ, תֵּרֵץ בַּגְּמָרָא מִלֹּא תָסוּר [דְּבָרִים יז], אִי נַמִּי שְׁאַל אָבִיךָ וְיַגֶּדְךָ זְקֵנֶיךָ וְיֹאמְרוּ לָךְ [שָׁם לב]:

מז וְהַלּוֹקֵחַ חָבֵר, דְּאִי עִם הָאָרֶץ מִי צַיְּית לְמִחְשַׁד לַחֲבֵרוֹ. וַאֲפִלּוּ הָכִי קָרֵי לֵיהּ חָבֵרוֹ, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַטַּעַם בְּמִשְׁנָה ב' פֶּרֶק ד' דְּדָמַאי. תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

מח **אֶתְרוֹג**. דְּאֶתְרוֹג בְּכָלַל לוּלָב דְּקָתָנֵי. וְזֶה לְשׁוֹן רַשְׁ"י, חֲבֵר שֶׁקּוֹנֶה הוֹשַׁעְנָא כֻּלָּהּ מֵעַם הָאָרֶץ, וְנוֹתֵן לוֹ, יְבַקֵּשׁ מִמֶּנּוּ שֶׁיִּתֵּן לוֹ:

משנה יב

מט **זֶכֶר לַמִּקְדָּשׁ**. מִנַּיִן דְּעֶבְדִינַן זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ, דְּאָמַר קְרָא [יִרְמְיָה ל] צִיּוֹן דּוֹרֵשׁ אֵין לָהּ, מִכְּלַל דְּבַעְיָא דְּרִישָׁה. גְּמָרָא:

נ **וְשָׁיְהֵא כּוּ'**. מַשְׁמַע שֶׁתִּקָּנָם בְּיַחַד, וְהִלְכָךְ כֵּיוָן דְּמַיְתֵי הָרִאשׁוֹנָה אַגַּב תָּנֵי לַשְּׁנִיָּה דְּעִמָּהּ:

נא וּמַקְשִׁים בַּגְּמָרָא דְּאַבְנֵי אֵימַת, אִי בְּיוֹם ט"ז, כְּבָר הֻתַּר מִשֶּׁהֶאִיר הַמִּזְרָח, אֶלָּא דְּנִבְנָה קֹדֶם ט"ז, מֻחָצוֹת תִּשְׁתְּרֵי כּוּ', וּמְשָׁנֵי דְּאַבְנֵי בַּלַּיְלָה, אִי נַמִּי סָמוּךְ לְשִׁקִיעַת הַחַמָּה, וּפֵרֵשׁ רַשְׁ"י דְּהֵיא הִיא, מֵרֹב הַטִּרְחוֹת שֶׁיֵּשׁ בְּקְצִירַת הָעֹמֶר עַד הֲבָאָתוֹ כְּדִתְנַן הָתָם, לֹא יַסְפִּיקוּ לְהַקְרִיבוֹ לְמָחָר קֹדֶם חֲצוֹת:

משנה יג

נב נְטִילָתוֹ בִּלְבַד דּוֹחָה שַׁבָּת. הָר"ן. כְּלוֹמַר אֲבָל לֹא לְעִנְיַן הוֹצָאָה. וּבַגְּמָרָא דַּף מ"ד מַסְקִינַן דְּהָכָא בְּגִבּוּלִין מִירֵי, מִדְּלֹא קָתָנֵי לְהַר הַבַּיִת, וּמִיהוּ בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם דְּנִטָּל בְּשַׁבָּת בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן בַּמִּקְדָּשׁ וּבַמְּקוֹמוֹת הַסְּמוּכִים שֶׁשְּׁלוּחֵי בֵּית דִּין מַגִּיעִים שָׁם וְיוֹדְעִים אֵימָתַי הַקִּבּוּץ הַחוֹדֶשׁ, אֲבָל בִּזְמַן שֶׁאֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם אַף עַל פִּי שֶׁעֲדַיִן קְבוּעַ עַל פִּי הָרְאִיָּה הוֹאִיל וְאֵין כָּאן מִקְדָּשׁ שֶׁנִּטָּל הַלּוּלָב בּוֹ הִשְׁווּ חֲכָמִים מְדוֹתֵיהֶם בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת, כִּי הֵיכִי שֶׁלֹּא תְּהֵא תּוֹרָה כִּשְׁתֵּי תּוֹרוֹת:

משנה יד

נג **מִפְּנֵי כּוּ'**. שֶׁהָיָה טָרוּד בַּמְּצָוָה וּמְחַשֵּׁב וְעוֹסֵק וּמְמַהֵר לַעֲשׂוֹתָהּ, וּמִתּוֹךְ כָּךְ טָעָה וְשָׁכַח שַׁבָּת. וְהַךְ מַתְנִיתִין דַּוְקָא בִּזְמַן שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם. הָר"ן:

נד וְכָתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת דְּסוּגְיָא דְּהָכָא סְבִירָא לֵיהּ דְּמִצְוֹת אֵין צְרִיכוֹת כַּוָּנָה, דְּהָא בְּמוֹצִיא לְרַשּׁוּת הָרַבִּים אֵין שַׁיָּךְ מִתְכַּוֵּן לָצֵאת, וְעוֹד דְּאָיְרִי בְּהוֹלֵךְ אֵצֶל בָּקִי לִלְמֹד:

משנה טו

נה **מְקַבֶּלֶת אִשָּׁה**. דְּמַהוּ דְּתֵימָא הוֹאִיל וְאִשָּׁה לָאו בַּת חִיּוּבָא הִיא אֵימָא לֹא תְּקַבֵּל דִּלְגַבָּהּ אָסוּר טִלְטוּל, קָא מַשְׁמַע לָן כֵּיוָן דְּרָאוּי לְנִטִּילַת אֲנָשִׁים תּוֹרַת כְּלִי עָלָיו וּמֻתָּר בְּטִלְטוּל לַכֹּל. גְּמָרָא:

נו **בְּשַׁבָּת**. בִּזְמַן שֶׁהָיוּ נוֹטְלִין לוּלָב בְּשַׁבָּת. הָרַמְבַּ"ם:

פרק ד

משנה ב

א **שִׁבְעָה כַּיּוֹצֵא**. וְגִרְסַת הָרֹא"שׁ שִׁשָּׁה וְשִׁבְעָה כַּיּוֹצֵא:

ב וְלֹא פֵּרֵשׁ מִקְדָּשׁ, שְׁמַע מִינַּהּ דַּאֲפִלּוּ בְּגִבּוּלִים. רַשְׁ"י:

ג וְאִם תֹּאמַר נִמְצָא בֵּית דִּין מַתְנִין לַעֲקֹר דָּבָר מִן הַתּוֹרָה, הָא אוֹתְבִינָא בִּיבָמוֹת דַּף צ' וְשָׁנִינַן שֵׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה שָׁאנֵי:

ד וּבַגְּמָרָא אִיתָא דְּאַף עַל פִּי שֶׁהָיוּ יוֹדְעִין לַחְשֹׁב הָעִבּוּר מִכָּל מָקוֹם הָיוּ סוֹמְכִין עַל קְבִיעוּת אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וּבִמְקוֹם שֶׁאֵין שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין מַגִּיעִין שָׁם הֲווּ כְּאֵין בְּקִיאִין. וְהַתּוֹסָפוֹת כָּתְבוּ דְּמַאי דְּקָאָמַר לֹא בְּקִיאִין, אַף עַל גַּב דְּיָדְעִינַן, עַבּוּד רַבָּנָן כְּאִלּוּ לֹא יָדְעִינַן. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

ה בַּגְּמָרָא. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י הוּא הַדִּין דְּמָצֵי לְמֵימַר וְיוֹצִיא מֵרְשׁוּת הַיָּחִיד לִרְשׁוּת הָרַבִּים, אֶלָּא שֶׁבִּרֹב מְקוֹמוֹת וְעִנְיָנִים יֵשׁ לָחוּשׁ לְהַעֲבָרַת אַרְבַּע אַמּוֹת וְאֵין לָחוּשׁ לְהוֹצָאָה, כְּגוֹן שֶׁהָיָה מֻנָּח בְּכַרְמְלִית כוּ', וְיֵשׁ כָּאן אִסּוּר הַעֲבָרָה בִּרְשׁוּת הָרַבִּים:

ו אַגְּזֵרָה שֶׁמָּא יִטְלֶנּוּ קָאֵי, אֲבָל מִשּׁוּם דְּלֹא בְּקִיאִין לֹא שַׁיְּךְ לְעִנְיָן מְגִלָּה, דְּכֵיוָן דְּמִדִּבְרֵיהֶם הִיא, וַאֲפִלּוּ הָיְנוּ בְּקִיאִין לֹא הָיָה דּוֹחֶה שַׁבָּת:

משנה ג

ז וּמְפָרֵשׁ בַּגְּמָרָא אֲבָל בָּרִאשׁוֹן לֹא תִּקְּנוּ, דְּלֹא מוֹכְחָא מִלְּתָא דְּמִשּׁוּם עֲרָבָה תִּקְּנוּ, אֶלָּא יֹאמְרוּ דְּהוֹאִיל וּמִשּׁוּם לוּלָב אִידְּחֵי דָּחוּהוּ נַמִּי לַעֲרָבָה, וְכֵיוָן דְּקָא מַפְקָא לֵיהּ מֵרִאשׁוֹן אוֹקְמָא אַשִּׁבְיעִי יוֹם מְסַיָּם אוֹ רִאשׁוֹן אוֹ אַחֲרוֹן כוּ':

ח קְשָׁה, וַהֲרֵי נְבִיאִים הָאַחֲרוֹנִים שֶׁהֵם חַגַּי וַחֲבֵרָיו בְּתְחִלַּת בַּיִת שֵׁנִי הָיוּ כוּ'. וְיֵשׁ לוֹמַר דְּהָכִי קָאָמַר הָר"ב, וְהָאִידְנָא אֵינָהּ כוּ' אַשִּׁבְיעִי מְהַדַּר וְקָאֵי, כְּלוֹמַר דְּהָאִידְנָא אַף עַל גַּב דַּהֲוָה לֵיהּ לְמֶעְבַּד נַמִּי שִׁבְעָה יָמִים זָכָר לַמִּקְדָּשׁ כְּמוֹ בְּלוּלָב, אֲפִלּוּ הָכִי אֵינָהּ אֶלָּא בַּשִּׁבְיעִי הוֹאִיל וּבְגְבוּלִין אֵינָהּ אֶלָּא מִנְהַג נְבִיאִים אֲפִלּוּ בִּזְמַן הַבַּיִת, וְכֵיוָן דִּבְגְבוּלִין אֵין לַעֲרָבָה עִקָּר מִן הַתּוֹרָה לְהָכִי לֹא תִּקְּנוּ שִׁבְעָה זֶכֶר לַמִּקְדָּשׁ כְּמוֹ בְּלוּלָב דְּאִית לֵיהּ עִקָּר מִן הַתּוֹרָה. וְטַעֲמָא דְּקָבְעוּ בַּשִּׁבְיעִי וְלֹא יוֹם אַחֵר, כָּתַב בֵּית יוֹסֵף הוֹאִיל וְהָיָה מְיֻחָד בַּמִּקְדָּשׁ לְדָחוּת בְּשַׁבָּת:

משנה ד

ט **מִצְוַת לוּלָב**. פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י מִצְוָת לוּלָב בְּיוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת כֵּיצַד:

י **עַל גַּב**. הָכִי גָּרְסִינַן, גַּב, כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא. דְּאִי עַל הַגַּג, הָיָה מִתְיַבֵּשׁ:

יא **וּמְלַמְּדִין**. אֲבָל בְּמִשְׁנָה י"ג דְּפֶרֶק דִּלְעֵיל לֹא הֻצְרְכוּ לְלַמֵּד, דִּבְגְבוּלִין הָיָה כְּמוֹ שֶׁכָּתַבְתִּי שָׁם [בְּאוֹת נ"ב], וְלֹא הָיָה הָעָם רַב. וּלְקַמָּן בְּמֵרְבִּיּוֹת נַמִּי לֹא הֻצְרְכוּ לְלַמֵּד מֵהַאי טַעֲמָא לְפֵרוּשׁ רַשִׁ"י שֶׁהָיוּ רַק כֹּהֲנִים. וּלְהָרַמְבַּ"ם וּלְהָרַ"ן הַיְנוּ טַעֲמָא דַּעֲרָבָה שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין הֶבְיאוּם, וְאֵין אֶחָד מֵהֶן זוֹכֶה בָּהּ עַד לְמָחָרָת. וְכֵן כָּתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת:

משנה ה

יב **וְזוֹקְפִין**. הַיְנוּ לְאַחַר שֶׁהִקִּיפוּהוּ פַּעַם אַחַת. תּוֹסָפוֹת. וּלְהָרַמְבַּ"ם נִרְאֶה דְּזְקִיפָה הָיְתָה מִתְּחִלָּה וְאַחַר כָּךְ נוֹטְלִין. כְּלוֹמַר כְּמוֹ נְטִילַת לוּלָב. וְעוֹד נִרְאֶה מִלְּשׁוֹנוֹ דְּלֹא הִקִּיפוּ אֶלָּא בַּלּוּלָב:

יג **כְּפוּפִין עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ**. בַּגְּמָרָא יֵלִיף לַהּ מִקְּרָאֵי, וְעַיֵּן מִשְׁנָה ג' דַּהֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי אֶלָּא דְּאַסְמְכוּהוּ אַקְּרָא:

יד כִּדְאִיתָא בַּגְּמָרָא דְּגַבֵּי הַמִּזְבֵּחַ מִן הַיְסוֹד עַד גַּגּוֹ שֶׁהוּא מָקוֹם הַקְּרָנוֹת שְׁמֹנָה אַמּוֹת, וּמִפְּנֵי שֶׁהַסּוֹבֵב בּוֹלֵט אַמָּה הֶצְרֵךְ לְמָשְׁכָן לִשְׁפַּת כְּנִיסַת הַיְסוֹד, וְנִמְצָא שֶׁמִּפְּנֵי הַהַטָּיָה לֹא נִשְׁאַר רַק שְׁתֵּי אַמּוֹת בְּקֵרוּב, וְהָיוּ כּוֹפְפִין אוֹתָן שְׁתֵּי אַמּוֹת:

טו **תָּקְעוּ כוּ'**. לְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם, בְּעֵת שֶׁהָיוּ מְבִיאִין אוֹתָם וְסוֹדְרִין אוֹתָם תּוֹקְעִים כוּ'. וְכָתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת מִשּׁוּם שִׂמְחָה:

טז **מַקִּיפִין**. בְּמִשְׁנָה ג' פֵּרֵשׁ הָרַ"ב דְּבַעֲרָבָה הָיוּ מַקִּיפִין. וְהָרַמְבַּ"ם כָּתַב כְּמַאן דְּאָמַר דְּהָיוּ מַקִּיפִין בְּלוּלְבֵיהֶם. וּמֵיהוּ הַמַּקִּיפִין לֹא הָיוּ אֶלָּא כֹּהֲנִים לְכֵלִי עָלְמָא, שֶׁאַף עַל פִּי שֶׁיִּשְׂרָאֵל נִכְנָס לְצֹרֶךְ מִצְוָה לְעֶזְרַת כֹּהֲנִים, מִכָּל מָקוֹם בֵּין הָאוּלָם וְלַמִּזְבֵּחַ אֵינוֹ נִכְנָס, כְּדִתְנַן סוֹף פֶּרֶק קַמָּא דְּכֵלִים. וְהָכִי מְפֹרָשׁ בַּגְּמָרָא:

יז הַנְּקוּבִין בְּוִיסַּע וַיָּבֹא וַיֵּט בְּפָרָשַׁת בְּשַׁלַּח. דְּכָל אֶחָד יֵשׁ בּוֹ ע"ב אוֹתִיּוֹת, וּמֵהֶן שֵׁם הַמְפֹרָשׁ, אוֹת רִאשׁוֹנָה שֶׁל פָּסוּק רִאשׁוֹן וְאַחֲרוֹנָה שֶׁל אֶמְצָעִי וְרִאשׁוֹנָה שֶׁל אַחֲרוֹן, וְכֵן בְּזֶה הַסֵּדֶר כֻּלָּן. הַשֵּׁם הָרִאשׁוֹן וְהוֹ, וְי"ו שֶׁל וַיִּסַּע, הֵ"א דְּכָל הַלַּיְלָה, ו' דְּוַיֵּט. וְשֵׁם הַל"ז הוּא אֲנ"י. רַשׁ"י. וְכָתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת וְאָמְרוּ שְׁנֵי שֵׁמוֹת הַלָּלוּ עַל פִּי דִּדְרָשִׁינַן בְּאֵיכָה רַבָּתִי קְרָא דִּיחֶזְקֵאל א' וַאֲנִי בְתוֹךְ הַגּוֹלָה, וּקְרָא דִּכְתִיב בִּירְמְיָה מ' וְהוּא אָסוּר בָּאזִקִּים, כִּבְיָכוֹל הוּא בְעַצְמוֹ, וְהַיְנוּ הוֹשַׁעְנָא, שֶׁיּוֹשִׁיעַ לְעַצְמוֹ:

יח **יִפֵּי כוּ'**. הַיִּפֵּי הַזֶּה אָנוּ עוֹשִׂין לְךָ שֶׁאַתָּה מְכַפֵּר עָלֵינוּ. רַשׁ"י:

יט **וּלְךָ כוּ'**. פֵּרֵשׁ בַּגְּמָרָא דְּהָכִי קָאָמַר, לְיָהּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים וּלְךָ אָנוּ מְשַׁבְּחִים, לְיָהּ אֲנַחְנוּ מוֹדִים וּלְךָ אָנוּ מְקַלְּסִים. וּפֵרֵשׁ רַשׁ"י, לְיָהּ אָנוּ מוֹדִים שֶׁהוּא אֱלֹהֵינוּ, מוֹדִים לֹא לְשׁוֹן הוֹד אֶלָּא לְשׁוֹן תּוֹדָה, שֶׁאָנוּ מוֹדִים בּוֹ וְלֹא כּוֹפְרִים. וּלְךָ אָנוּ מְשַׁבְּחִים, שֶׁאַתָּה חָבִיב לְפָנֵינוּ לְכַפֵּר עָלֵינוּ. עַיֵּן בְּתוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב בַּאֲרִיכוּת:

משנה ו

כ וְרַבָּנָן כַּפֹּת כְּתִיב, בְּלֹא וָי"ו. גְּמָרָא:

כא **וְאוֹתוֹ כוּ'**. אֵין לְפָרֵשׁ דְּרַבִּי יוֹחָנָן בֶּן בְּרוֹקָא לֹא פָּלֵיג אֶלָּא בַּשְּׁבִיעִי, אֶלָּא אַכֻּלְּהוּ נַמֵּי פָּלֵיג, דְּסָבַר חֲרִיּוֹת שֶׁל דֶּקֶל הָיוּ מְבִיאִין כָּל שִׁבְעָה וְלֹא עֲרָבָה וְכוּ' וּכְמוֹ רַבָּנָן דְּנָפְקוּ לְהוּ

מֵהֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי דַּהֲוָה כָּל שִׁבְעָה, וְהָא דְּקָתָנֵי מַתְנִיתִין בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם, לָאו דַּוְקָא יוֹם אֶחָד:

משנה ז

כב רְצוֹנוֹ לוֹמַר, גֶּזֶל דְּדִבְרֵיהֶם, כְּתַנָּא קַמָּא בְּמִשְׁנָה ח' פֶּרֶק ה' דְּגִטִּין:

כג וּלְשׁוֹן שׁוֹמְטִים כְּמוֹ שׁוֹמְטוֹ וּמַנִּיחוֹ בְּקֶרֶן זָוִית:

כד וּלְלָשׁוֹן רִאשׁוֹן פֵּרֵשׁ רַשִׁ"י דְּשָׁאנֵי אֶתְרוֹגֵי הַתִּינוֹקוֹת שֶׁלֹּא הֻקְצוּ לְמִצְוָה גְּמוּרָה:

משנה ח

כה **יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן**. דְּכְתִיב חַג הַסֻּכּוֹת וְגוֹ' כוּ', לְרַבּוֹת לֵילֵי יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן לְשִׂמְחָה. אוֹ אֵינוֹ אֶלָּא לֵילֵי רִאשׁוֹן וְשֶׁיִּשְׁחֹט מֵעֶרֶב יוֹם טוֹב, דְּבַלַּיְלָה אֵין שׁוֹחֲטִין קָדָשִׁים דְּכְתִיב בְּיוֹם צַוֹּתוֹ, תַּלְמוּד לוֹמַר אַךְ, חֵלֶק. וּמָה רָאִיתָ, מַרְבֶּה אֲנִי לֵילֵי יוֹם טוֹב אַחֲרוֹן שֶׁיֵּשׁ לָפָנָיו שִׂמְחָה, וּמוֹצִיא לֵיל רִאשׁוֹן שֶׁאֵין לְפָנָיו שִׂמְחָה. גְּמָרָא. וּפֵרֵשׁ רַשִׁ"י דִּשְׁאָר לֵילוֹת אֵין צָרִיךְ רִבּוּי, דְּבִכְלַל יָמִים הֵם כּוּ', אַף עַל גַּב דִּכְשֶׁחָל יוֹם טוֹב הָרִאשׁוֹן בְּשַׁבָּת אֵין שַׂלְמֵי שִׂמְחָה דּוֹחִין אוֹתוֹ, לֹא תְּנֵי הַשִּׂמְחָה שְׁמֹנָה וְשִׁבְעָה, דְּיָכוֹל לְשַׂמְּחוֹ בִּכְסוּת נָקִיָּה וְיַיִן. גְּמָרָא דִּפְסָחִים דַּף ע"א:

כו **מוֹרִיד כוּ**'. לְפִי שֶׁרֻבָּן עוֹשִׂין סֻכּוֹתֵיהֶן בִּרְאשׁ גַּגָּן, לְהָכִי תָּנֵי מוֹרִיד. רַשִׁ"י:

משנה ט

כז **נִסּוּךְ כוּ**'. בַּגְּמָרָא אָמְרִינַן דַּהֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי הִיא אַף עַל גַּב דְּדָרְשֵׁי תַּנָּאֵי רְמוּזֵי בִּקְרָא:

כח **כֵּיצַד כוּ**'. הָכָא תָּנָא סֵדֶר הַמִּלּוּי וְהַנִּסּוּךְ וּבַפֶּרֶק דְּלִקַמָּן תָּנֵי הַשִּׂמְחָה וְהַיְצִיאָה מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֶל הַשִּׁלּוּחַ לְמַלְאוֹת:

כט דְּכְתִיב [יְשַׁעְיָה יב] וּשְׁאַבְתֶּם מַיִם בְּשָׂשׂוֹן מִמַּעְיְנֵי הַיְשׁוּעָה. תּוֹסָפוֹת:

ל **מַשְׁחָרִין כוּ**'. דְּכֵיוָן דְּאָמַר מַר עֵרָה שֶׁל יַיִן כוּ' יָצָא אָתֵי לְאַשְׁחוֹרֵי. גְּמָרָא:

לא **עֵרָה כוּ**'. לִכְאוֹרָה מַשְׁמַע כְּלוֹמַר שֶׁהֶחְלִיף, וְכֵן הוּא בְּרַשִׁ"י. אֲבָל לְשׁוֹן הָרַמְבַּ"ם וְאִם עֵרָה כוּ' וְנִסַּךְ שְׁנֵיהֶם בִּכְלִי אֶחָד יָצָא:

לב **רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כוּ**'. אִי אֶפְשָׁר לוֹמַר דְּלֹא סְבִירָא לֵיהּ הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. וְיֵשׁ לוֹמַר דְּסְבִירָא לֵיהּ דְּכְמוֹ שֶׁנִּתְרַבִּית לְשִׂמְחַת שְׁלָמִים כְּדִלְעֵיל, הָכִי נַמִּי יֵשׁ לְרַבּוֹת לְשִׂמְחַת נִסּוּךְ דְּמִקְרֵי שִׂמְחָה כְּדִלְקַמָּן, וְלֹג גְּמִירִי לַהּ. רַשִׁ"י וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

לג **בְּאֻתְרוֹגֵיהֶן**. לְלַמֶּדְךָ שֶׁאֵין נִסּוּךְ אֶלָּא בַּשַּׁחַר בִּשְׁעַת נְטִילַת לוּלָב. גְּמָרָא:

משנה י

לד **הַמְגַלִּין פְּסוּלִין**. מִשּׁוּם הַקְרִיבֵהוּ נָא לְפֶחָתֶךָ הֲיִרְצֶךָּ אוֹ הֲיִשָּׂא פָנֶיךָ אָמַר ה' צְבָאוֹת [מַלְאָכִי א]. גְּמָרָא:

פרק ה

משנה א

א **בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה**. שֵׁם הַמָּקוֹם שֶׁהָיוּ מְתַקְּנִים לַשִּׂמְחָה. הָרַ"מ:

ב **שֶׁאֵינָהּ דּוֹחָה כוּ'**. הָא דְּלֹא קָתָנֵי כֵּיצַד כוּ', מִשּׁוּם דְּבָעֵי לְסָמוֹךְ וּלְמֵימַר חָלִיל שֶׁל בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה, דְּדַיֵּיק מִנַּיהּ בַּגְּמָרָא הַאי הוּא דְּלֹא דְּחֵי, הָא דְּקָרְבַּן דְּחֵי. תּוֹסָפוֹת:

ג **לֹא כוּ'**. אַף עַל גַּב דְּחָלִיל אֵינוֹ אָסוּר אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁמָּא יְתַקֵּן כְּלֵי שִׁיר כוּ', וְקַיְמָא לָן דְּאֵין שְׁבוּת בַּמִּקְדָּשׁ, בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה שָׁאנֵי, כִּדְאָמְרִינַן בַּגְּמָרָא שֶׁאֵינָהּ אֶלָּא מִשּׁוּם שִׂמְחָה יְתֵרָה. תּוֹסָפוֹת:

משנה ב

ד **יָרְדוּ כוּ'**. כֹּהֲנִים וּלְוִיִּם יוֹרְדִים מֵעֲזָרַת יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא גְּבוֹהָה, לְעֶזְרַת נָשִׁים שֶׁלְּמַטָּה הֵימֶנָּה בְּשִׁפּוּעַ הָהָר. רַשְׁ"י:

ה **תִּקּוּן גָּדוֹל**. רְצוֹנוֹ לוֹמַר גְּדוֹל הַתּוֹעֶלֶת. הָרַמְבַּ"ם:

ו פֵּרֵשׁ רַשְׁ"י שֶׁבָּרַאשׁוֹנָה לֹא הָיוּ זִיזִין יוֹצְאִין מִן הַכְּתָלִים, וְהִקִּיפוּהָ גְּזוּזְטְרָא, נָתְנוּ זִיזִין בַּכְּתָלִים סָבִיב סָבִיב. וְכָל שָׁנָה מְסַדְּרִין שָׁם כוּ' כְּדֵי שֶׁיִּהְיוּ נָשִׁים כוּ', וְזֶהוּ תִּקּוּן גָּדוֹל דְּקָתָנֵי, שֶׁמְּתַקְּנִים בְּכָל שָׁנָה:

ז פֵּרֵשׁ הָרַמְבַּ"ם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסְתַּכְּלוּ הָאֲנָשִׁים בַּנָּשִׁים. וְהַדִּין עִמּוֹ, כִּי הָאֲנָשִׁים שֶׁלְּמַטָּה הָיוּ הָרוֹאִין בַּשִּׂמְחָה, לֹא הַשְּׂמֵחִים בְּעַצְמָן, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הָרַ"ב בְּמִדּוֹת שָׁם. כִּי הַשְּׂמֵחִים הָיוּ חֲסִידִים וְכוּ', וְאִם כֵּן הֲצָרַךְ לַסֵּעַם, וְאָמְנָם הִסְתַּכְּלוּת הָאֲנָשִׁים בַּנָּשִׁים מֵבִיא לִידֵי קַלּוּת רֹאשׁ וְכוּ', וְשֶׁמָּא יִרְאֶה קֶרִי, כָּל שֶׁכֵּן בְּחַצְרוֹת בֵּית ה':

ח **יְלָדִים**. בַּחוּרִים. רַשְׁ"י:

ט **שֶׁל מֵאָה וְעֶשְׂרִים כוּ'**. תָּנָא שֶׁל שְׁלֹשִׁים שְׁלֹשִׁים. וְנָקֵט כְּלָלָא, נִרְאֶה לִי מִשּׁוּם דְּסִימָנֵיהוּ שְׁנוֹתָיו שֶׁל מֹשֶׁה רַבֵּנוּ עָלָיו הַשָּׁלוֹם, שֶׁאוֹר תּוֹרָתוֹ זוֹרַחַת עָלֵינוּ וְעוֹד הִיא מְאִירָה. תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ג

י **מִכְנְסֵי כוּ'**. תֵּימַהּ דְּלֹא חָשֵׁיב כֻּתֹּנֶת, שֶׁגַּם הִיא הָיְתָה שֶׁל שֵׁשׁ, וּמִצְנֶפֶת:

יא וְכֹתֶל מִזְרָחִי שֶׁהוּא לְסוֹף עֶזְרַת נָשִׁים הָיָה נָמוּךְ, כִּדְאָמַר בְּסֵדֶר יוֹמָא, וְהַמְּנוֹרוֹת עוֹלוֹת לְמַעְלָה הֵימֶנּוּ. רַשְׁ"י:

משנה ד

יב **חֲסִידִים כוּ'**. וְלֹא הָיוּ עוֹשִׂין אוֹתָן עַמֵּי הָאָרֶץ וְכָל מִי שֶׁיִּרְצֶה, אֶלָּא גְּדוֹלֵי חַכְמֵי יִשְׂרָאֵל וְרָאשֵׁי יְשִׁיבוֹת וְסַנְהֶדְרִין וְהַזְּקֵנִים וְאַנְשֵׁי מַעֲשֶׂה הֵם שֶׁהָיוּ מְרַקְּדִים וּמְסַפְּקִים וּמְנַגְּנִים

וּמְשַׂמְּחִין בַּמִּקְדָּשׁ בִּימֵי חַג הַסֻּכּוֹת, אֲבָל כָּל הָעָם הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים כֻּלָּן בָּאִין לִרְאוֹת וְלִשְׁמֹעַ. הָרַמְבַּ"ם:

יג **לִפְנֵיהֶם**. קָאֵי עַל הָרוֹאִים דִּתְנַן בְּרֵישׁ פִּרְקִין מִי שֶׁלֹּא רָאָה בְּשִׂמְחַת כוּ', שְׁמַע מִנֵּיהּ דִּרוֹאִים הָיוּ:

יד פֵּרֵשׁ רַשְׁ"י כָּל חָסִיד הָוֵי חָסִיד מֵעִקָּרוֹ. וְאָמְרוּ שֶׁלֹּא עָבַרְנוּ עֲבֵרָה בְּיַלְדוּתֵנוּ לְבַיֵּשׁ אֶת זְקֵנוּתֵינוּ, וְהַיְנוּ תִּשְׁבָּחוֹת שֶׁמְּשַׁבְּחִין לְהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא עַל כָּךְ:

טו **הָעֶלְיוֹן**. כֵּן נִקְרָא לְפִי שֶׁהוּא לְמַעְלָה מֵעֲזָרַת נָשִׁים, וְהוּא שַׁעַר נִקָּנוֹר. הָרַמְבַּ"ם. וְעַיֵּן תּוֹסְפוֹת יוֹם טוֹב:

טז **קָרָא הַגָּבֶר**. וְהָיוּ שׁוֹהִין בַּתְּקִיעוֹת וּבַהֲפִיכַת פְּנֵיהֶם כוּ', וְהָיָה מֵאִיר הַיּוֹם קֹדֶם שֶׁיַּגִּיעוּ לָעֲזָרָה, וְעַד שֶׁיְּקַדְּשׁוּ בִּכְלִי לֹא הֶכְשִׁרוּ לִיפָּסֵל בְּלִינָה. תּוֹסָפוֹת. וְעַיֵּן עוֹד:

יז **עֲשִׂירִית**. בָּעֵי רַבִּי יִרְמְיָה לְמַעְלָה עֲשִׂירִית דְּנַחֵית חֲמֵשׁ וְקַאֵי אַעֲשָׂר. אוֹ דִּלְמָא דְּנַחֵית עֲשָׂר וְקַאֵי אַחֲמֵשׁ. תֵּיקוּ:

יח **וְהוֹלְכִין**. וּמַאֲרִיכִין בָּהֶן עַד שֶׁמַּגִּיעִין כוּ'. רַשְׁ"י:

יט **אֲבוֹתֵינוּ**. פֵּרֵשׁ רַשְׁ"י אֲבוֹתֵינוּ בַּבַּיִת הָרִאשׁוֹן הָיוּ כוֹפְרִין וְלֹא הָיוּ פְּנֵיהֶן לַבַּיִת אֶלָּא אֲחוֹרֵיהֶם וְגוֹ', פְּסוּק הוּא [יְחֶזְקֵאל ח]:

כ הַשְׁתָּא לֹא הָוֵי כְּמוֹ מוֹדִים מוֹדִים דִּמְשַׁתְּקִין אוֹתוֹ כוּ' (בְּרָכוֹת פ"ה מ"ג) דְּכֵיוָן דְּאַתְרֵי מִלֵּי קָא מַדְכַּר לֵיהּ תְּרֵי זִימְנֵי וְלֹא אַחֲדָא מִילְּתָא לֵית לָן בַּהּ. גְּמָרָא:

משנה ה

כא **עוֹד תֵּשַׁע**. מַסְקִינַן בַּגְּמָרָא דְּתֵשַׁע הוּא דְּמוֹסִיפִין לְכָל הַמּוֹסָפִין שֶׁהָיוּ בּוֹ בַּיּוֹם, וְאֵין תּוֹקְעִין לְכָל מוּסָף וּמוּסָף, וּמַהַאי טַעֲמָא נִיחָא דְּלֹא חָשֵׁיב רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁחָל לִהְיוֹת בְּשַׁבָּת, דְּאִיכָּא מוּסָף דְּשַׁבָּת וְרֹאשׁ חֹדֶשׁ וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה:

כב לִישְׁנָא דְּגְמָרָא נָקֵט, וְלָאו דַּוְקָא, דְּתִרוּעָה הִיא. תּוֹסָפוֹת:

כג קְדֵרוֹת הָעֲשׂוּיוֹת לְהִסְתַּלֵּק לְמַאֲכַל הַלַּיְלָה. רַשְׁ"י:

כד **עֶרֶב שַׁבָּת**. וְשַׁבָּת שֶׁבְּתוֹךְ הֶחָג שֶׁהָיוּ תֵּשַׁע לַמּוֹסָפִים וְלֶהֱוֵי חֲמִשִּׁים וְאַחַת לֹא מְצֵי לְמִתְנֵי, דְּהָא בְּצָרֵי לְהוּ כֻּלְּהוּ דְּמִשּׁוּם בֵּית הַשּׁוֹאֵבָה דְּתְנַן רֵישׁ פִּרְקִין דְּאֵין דּוֹחִין אֶת הַשַּׁבָּת. גְּמָרָא:

כה שֶׁהַפֶּסַח נִשְׁחָט בְּשָׁלֹשׁ כִּתּוֹת, וְכָל כַּת קוֹרָאָה הַלֵּל שָׁלֹשׁ פְּעָמִים, וּבְתְחִלַּת קְרִיאָה תּוֹקְעִין שָׁלֹשׁ תְּקִיעוֹת. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

משנה ו

כו **חוֹזְרִין חֲלִילָה**. כְּדֶרֶךְ שֶׁסִּדְּרָם בְּדִבְרֵי הַיָּמִים (א כד) יְהוֹיָרִיב רִאשׁוֹן וְאַחֲרָיו יְדַעְיָה כו'. וּמִיהוּ בְּבֵית שֵׁנִי שֶׁלֹּא עָלוּ אֶלָּא אַרְבַּע מִן הַמִּשְׁמָרוֹת וְנֶחְלְקוּ לְעֶשְׂרִים וְאַרְבַּע, וִידַעְיָה עָלָה קֹדֶם יְהוֹיָרִיב, הִלְכָךְ שִׁשָּׁה שֶׁלּוֹ קוֹדְמִים. תַּעֲנִית דַּף כ"ז:

משנה ז

כז **שָׁווֹת**. בַּגְּמָרָא יָלֵיף לַהּ מִקְּרָא דִּוְשֵׁרֶת כו' [דִּבְרִים יח]:

כח וְהוּא הַדִּין לַעֲבוֹדָתָן. וְכֵן כָּתַב הָרַמְבַּ"ם, מַה שֶּׁרָאוּי לֶאֱכֹל מֵהֶן אוֹכְלִין אוֹתוֹ בְּשָׁוֶה, וְהָרָאוּי לִשְׂרֵפָה מַקְרִיבִין אוֹתוֹ בְּשֶׁתְּפוּת:

כט **לֶחֶם הַפָּנִים**. שֶׁנֶּאֱמַר [דִּבְרִים יח] חֵלֶק כְּחֵלֶק יֹאכֵלוּ כו', כָּתְבוּ הַתּוֹסָפוֹת דְּחִלּוּק הוּא דִּמְרַבִּינַן, אֲבָל סִלּוּקוֹ וְסִדּוּרוֹ וְהַקְטָרַת הַבְּזִיכִים לַמִּשְׁמָר הַקָּבוּעַ מִדְּמָרְבִּינַן לֵיהּ מִיֹּאכְלוּ, מִשְׁמַע לַאֲכִילָה רַבְּיֵיהּ רַחְמָנָא וְלֹא לַעֲבוֹדָה:

ל **מַצָּה כו'**. מַצָּה וְאַחַר כָּךְ חָמֵץ, דְּתָדִיר וְשֶׁאֵינוֹ תָּדִיר תָּדִיר קוֹדֵם. גְּמָרָא:

לא **תָּמִידִין כו'**. חוֹלּוֹת הַבָּאוֹת בֶּרֶגֶל שֶׁלֹּא מֵחֲמַת הָרֶגֶל אַפְקִינְהוּ רַחְמָנָא מִוְּשֵׁרֶת, שֶׁנֶּאֱמַר [שָׁם] לְבַד מִמְכָּרָיו עַל הָאָבוֹת, מַה שֶּׁמָּכְרוּ הָאָבוֹת זֶה לָזֶה אֲנִי בְּשַׁבָּתִי וְאַתָּה בְּשַׁבָּתְךָ. וּבְכָלַל זֶה נְדָרִים וּנְדָבוֹת וְקָרְבְּנוֹת צִבּוּר, דְּאִיתְנְהוּ בְּשְׁאָר יְמוֹת הַשָּׁנָה וַהֲרֵי הֵן לַמִּשְׁמָר הַמְשַׁמֵּשׁ, וְהוּא הַדִּין בַּשָּׁבוּעַ שֶׁחָל בּוֹ הָרֶגֶל לַמִּשְׁמָר הַמְשַׁמֵּשׁ. גְּמָרָא:

לב גְּמָרָא. וּמוּסָף שַׁבָּת לֹא מְפָרְשָׁא מַתְנִיתִין מִידֵי, וְשַׁיֵּיר, וְהָוֵי בְּכְלַל דִּשְׁאָר קָרְבְּנוֹת צִבּוּר. תּוֹסָפוֹת. וְעַיֵּן תּוֹסָפוֹת יוֹם טוֹב:

לג וְהוּא הַדִּין שְׁבִיעִי דְּפֶסַח וְרִאשׁוֹן דְּשָׁבוּעוֹת וְשֵׁנִי דְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה, אֶלָּא מִשּׁוּם דִּמְכִילְתִּין בֶּחָג נָקַט לַשְּׁמִינִי דְּחָג:

לד שֶׁיֵּשׁ תּוֹעֶלֶת לַמִּקְדָּשׁ, שֶׁעַל יְדֵי חִלּוּק לֶחֶם הַפָּנִים חֵלֶק כְּחֵלֶק יָבֹאוּ לַמִּקְדָּשׁ, וְאִם יִתְאַחֵר אֶחָד מִבַּעֲלֵי הַמִּשְׁמָר יִמָּצֵא אַחֵר שֶׁיָּבֹא בִּמְקוֹמוֹ. הָרַמְבַּ"ם:

משנה ח

לה וְיֵשׁ לְהַקְשׁוֹת דַּהֲוָה לֵיהּ לְמֵימַר וְהַמִּתְעַכְּבִים. וְהָרַמְבַּ"ם מְפָרֵשׁ דְּהַמִּתְעַכֵּב הוּא מִלְּשׁוֹן תַּרְגּוּם וַיִּתְמַהְמַהּ מְתַרְגְּמִינַן וְיִתְעַכַּב, וּרְצוֹנוֹ לוֹמַר כְּשֶׁחָל יוֹם אֶחָד בֵּינְתַיִם וְנִמְצָא שֶׁהַמִּשְׁמָר שֶׁחָל בּוֹ יוֹם טוֹב מִתְעַצֵּל מִלָּבֹא כֻּלָּם הוֹאִיל וְיֵד כָּל הַמִּשְׁמָרוֹת שָׁווֹת, וּלְפִיכָךְ הוֹאִיל וּמְעַטִּים הֵם הַבָּאִים מֵאוֹתוֹ הַמִּשְׁמָר אֵינָם נוֹטְלִים אֶלָּא שְׁתַּיִם. לְפִי זֶה כְּשֶׁחָל יוֹם טוֹב בְּיוֹם שֵׁנִי, שַׁבָּת שֶׁקֹּדֶם יוֹם טוֹב מִשְׁמָר הַיּוֹצֵא נוֹטֵל עֶשֶׂר, וְהוּא שֶׁקּוֹרֵא הַתַּנָּא מִשְׁמָר שֶׁזְּמַנּוֹ קָבוּעַ, וְהַנִּכְנָס נוֹטֵל שְׁתַּיִם מֵהַטַּעַם הָאָמוּר. וּכְשֶׁחָל יוֹם טוֹב הָאַחֲרוֹן

לִהְיוֹת בַּחֲמִשִּׁי, שַׁבָּת שֶׁאַחַר הַמּוֹעֵד מִשְׁמָר הַנִּכְנָס נוֹטֵל עֶשֶׂר וְהַיּוֹצֵא נוֹטֵל שְׁתַּיִם, שֶׁהֵן מִתְעַצְּלִים:

לו וְאַף עַל גַּב שֶׁגַּם עָלָיו תַּעֲבֹר חֲלוּקָה הַזֹּאת לַשַּׁבָּת הַבָּאָה, שֶׁהַנִּכְנָס אַחֲרָיו נוֹטֵל שֶׁבַע וְהוּא חֲמֵשׁ, וְאִם כֵּן מַאי מְהַנֵּי לָהֶם חֹק זֶה. אָמְרוּ בַּגְּמָרָא דִּנְיָחָא לֵיהּ לֶאֱינִישׁ לִיקַּח לְאַלְתַּר וְלֹא לְהַמְתִּין לְהַבָּא, אַף עַל פִּי שֶׁאִם יַמְתִּין יָבֹא לוֹ גַּם כֵּן שָׁוֶה בְּשָׁוֶה:

לז **בִּלְגָּה**. אַל תִּטְעֶה לַחְשֹׁב בִּלְגָּה לְשֵׁם אִשָּׁה, כִּי הוּא שֵׁם רֹאשׁ הַמִּשְׁמָר הַחֲמִשָּׁה עָשָׂר [בְּדִבְרֵי הַיָּמִים א כד]: